

בס"ד

בירורים בענין העירוב

מנשסתר תשע"ד לפ"ק

להערות או להשיג הקונטרס

ד.צ. האוסמן
מנשסתר

0161 720 98 93

פתח דבר

קונטרס זה מיועד אך ורק לבני תורה תלמידי חכמים הרוצים לברר שמעתתא אליבא דהילכתא בסוגיא מסובכת של תיקון עירוב בתוך עיר גדולה ומקצת השאלות הכרוכים עם זה.

בחסדי ה' ניתן לי מקום בין יושבי בית המדרש ועסקתי משך ה' שנים בעיניני עירובין עם חבורה של תלמידי חכמים. ולכן כשעמד תיקון עירוב על הפרק אמרתי לעצמי ללבן הדברים למעשה. בדבר הנוגע למעשה ממש יש סיעתא דשמיא מיוחדת ובוזה נתלבנו אצלי הרבה דברים.

הקונטרס מצא חן בעיני כמה תלמידי חכמים מופלגים ורבנים מורה הוראה חשובים בעירנו והם תרמו מזמנם לעבור על הדברים וללבן ההלכה. הרבה שגיות תקנו על ידם וע"י ההערות רווחא שמעתתא. חלק מדיבריהם נשתלבו תוך הקונטרס וחלק סידרתי בסוף החוברת בחילופי מכתבים עם ת"ח אחד הרוצה בעילום שם.

תודה מיוחדת אני שולח להרה"ג ר' מאיר רוזנר שליט"א בעל מחבר הספר מחשבת הלב שעבר בדיוקנות על ענף א' וב' של הספר ורוצה לגמור עוד העבודה על שארית הספר. וע"י נפתחו לי שערים חדשים.

דעו נא רבותי כי הרואה על הקונטרס בשטחיות נראה לו כי נכתבו הדברים אך ורק לקנטר על העירוב, אולם דעו נא כי אדרבה היתי מכלל אלו שחשבו כי דבר אפשרי הוא לתקן עירוב מהודר בעירנו ומתוך שיקול הדברים באתי להכרה אחרת.

הדברים שהם למעשה הם לפי מצב העירוב בשעת בנייתו בטבת שנת תשע"ד.

תפילתי לקל שגם לעתיד יהי לי ולזרעי חלק בין יושבי ביהמ"ד ויקובלו דיברי בין החברים, ויהיה ע"י תורתי עילוי נשמה להורי היקרים מנוחתם בגן עדן אבי מורי ר' אהרן בן יהודי זצ"ל ואימי מורתי לביאה בת ר' ישראל צדוק ע"ה שמסרו נפשם לחינוך של מאות ילדים והיו אב ואם לעשירות יתומים.

תוכן העינינים

ענף א'

אם יש חשש רשות הרבים

- 3 (א) ב' הבנות בשיטת השו"ע בדעת הי"א שרה"ר צריך ס' רבוא
- 3 (ב) אופנים שונים בצירוף ס' רבוא בשיטת רש"י
- 4 (ג) ישוב שרש"י גופא מבאר לנו שיש ב' מהלכים בצירוף ס' רבוא
- 7 (ד) דעת הרמב"ן – סרטיא ההולכת מעיר לעיר

ענף ב'

כללים בדיני מחיצה לענין "שם ד' מחיצות"

- 11 (ה) באיזה אופן יש כח למחיצות להפקיע את רה"ר אפילו ביש ס"ר
- 11 (ו') פרטי דינים איזה מחיצה צריך כדי לעשות שם ד' מחיצות
- 13 (ז) עומ"ר לדעת החז"א
- 15 (ח') פרטי דינים במחיצות למשכנ"י
- 18 (ט') האם יכולים לנטות מהלך עומ"ר ע"י צוה"פ מקו הישר
- 20 (י') עירוב המגיע עד קצה העיר – עוד ב' תנאים בחז"א
- 22 (יא') העולה לענין מעלת ההידור של המחיצות

ענף ג'

פרטים שונים בדיני צוה"פ ומדידת פירצות

- 23 (י"ב) נטיות בקנים של צוה"פ
- 24 (י"ג) סיכום סניפים להקל שסמכו עליהם בבנין עירוב ובדיני צוה"פ
- 25 (י"ד) נספח בענין קרפיפות ושכירות

שאלות ותשובות

חילופי מכתבים

בענין רה"ר המתעקם

בענין לדון דינא ספק ספיקא

דעת תורה

תשובת הגר"ח מוולאזין

סקירה של המחלוקת בין המשכנ"י להבית אפרים

סיכום דינים לענין עירוב ברחובות סאלפארד ופרעסטויטש

ענף א'

אם יש חשש רשות הרבים

בענף זה יבואר שיטת בעל המשנה ברורה בענין ס"ר. מהו בגדר בעל נפש יחמיר ומהו מוסכם אצל הח"ח שכבר אין אפשרות לערב בהקף של צוה"פ ונחשב לרה"ר שצריך דלתות ננעלות בלילה. אין כונתנו להביא צירופים וסניפים, רצוננו רק ללבן בס"ד ליפני עיני הקורא הפשטות בדיברי בעל המשנה ברורה.

א) ב' הבנות בשיטת השו"ע בדעת הי"א שרה"ר צריך ס' רבוא

מנהג העולם היה לסמוך על שיטת היש אומרים במחבר ס' שמ"ה סעי' ז' וי"א שכל שאין ס' רבוא עוברים בו בכל יום אינו רה"ר" וכמו שפסקו הט"ז והמג"א. והבה"ל שם סוף עמוד א' מביא בסוגריים בשם א"ר דאם יש עוד צד להקל, יש לסמוך על שיטת י"א שהיא שיטת רש"י והבה"ג.

והנה נתקשו האחרונים בדברי השו"ע שמצריך 'עוברים בו בכל יום', כי שיטה זו הוא שיטת רש"י והבה"ג ובדבריהם לא מפורש תנאי זה ומשמע דסגי בנמצאים בעיר ס' רבוא כפשטות לשון רש"י דף ו. והראשונים המביאים שיטתו. ויש מדייקים הלשון 'עוברים בו' ומצריכים שיהיו ס' רבוא ברחוב א' (= עוברים בו) בכל יום, וגם לא סגי באנשים שלא יוצאים לרחוב כמו זקנים וחולים.

ב) אופנים שונים בצירוף ס' רבוא בשיטת רש"י

ע' בהמשך דברי הבה"ל (ד"ה וי"א בעמוד ב') דחושש לשיטת ראשונים דיש לכל הפחות ב' אופנים שרש"י מודה דיש רה"ר בלי ס' רבוא תוך העיר.

ב' א') דעת הריטב"א – רוכלת העמים

הריטב"א מבאר בדברי רש"י וז"ל (בעירובין דף נ"ט. ד"ה מתנ') כי רש"י ז"ל אינו מצריך שיתיישבו בעיר ס' רבוא, אלא שיכנסו בה סמ"ר באלו הכרכים והעיירות שהם פתוחים למקומות הרבה ורגילין בה סוחרים וכיוצא בהן" עכ"ל, ידוע שיטה זו כמהלך של "רוכלת העמים", שדי בצירוף אנשים הבאים מבחוץ להשלים ס"ר.

ודע דיש ב' מהלכים בהכנת דברי הריטב"א והיא אחד מהנקודות הראשיים שנחלקו בהן הבית אפרים עם המשכנ"י.

וז"ל הבית אפרים (בס' כ"ו ד"ה ונפלאותי) "בעינן שיהא הדרך סלולה לס"ר המצויין שם בקירוב מקום עוברים ושבים שמה בכל עת, עד שאפשר שביום אחד יעברו כולם בדרך ההוא." עכ"ל.

צריכים שיהיו אפשרות שיתכנסו ס' רבוא ביום אחד בקירוב מקום משתמשים במבואות העיר, והוא הבין כן בשו"ע שצריכים עוברים בו ביום אחד, הגם שלא צריכים יום אחד ממש.

המשכנ"י ס"ל שהפירוש הוא שמבואות העיר עומדים לתשמיש של ס"ר ולכל העולם ואפסי ארץ ואיי הים והם מופקרים להם ולא מיוחדים רק לבני עיר זו. וכן דעת הגר"ח מוולזין.

פשטות לשון הריטב"א נוטה לדעת המשכנ"י שלא מוזכר בדבריו דבר על מבואות העיר רק דיבר על

"כרכים והעיירות שהם פתוחים למקומות הרבה ורגילין בהם סוחרים וכיוצא בהם".

פשטות דברי הריטב"א שמביא שם הבה"ל נומים לדברי הבי"א. ודקדק הבה"ל לומר "בעינן זה כתב ג"כ הריטב"א כי הוא מדבר בעיקר על הרחובות. וכמו שמעתיק הבה"ל לשונו:

"מבואות של כרכים המפולשין חוץ לעיר מצד זה ומצד זה ורחבין ט"ז אמות והן מעבר לס' רבוא כדרך הכרכים שכל באי עולם עוברים שם הרי המבואות הללו ר"ה גמורה הן" עכ"ל.

(כדאי לעיין במשכנות יעקב ס' ק"כ עמוד ק"ו ד"ה הנה)

מה יסבור הריטב"א באופן שנמצאים ס' רבוא בתוך העיר בלי צירוף

בנקודה חשובה יש להתבונן, מה יסבור הריטב"א באופן שכבר נמצאים ס' רבוא בתוך העיר בלי צירוף.

מקום העיון הוא די"ל אפילו אם נקבל את הכנת הבית אפרים המקילה בדין רוכלת עמים שצריכים צירוף של ס' רבוא בקירוב מקום, אין בזה שום הוכחה שלא יסכים הריטב"א באופן שיש ס' רבוא מצויים בעיר לפירוש השני בשיטת רש"י שכל העיר חשובה רשות הרבים אחד. התנאי של ס' רבוא בקירוב מקום ברחוב אחד צריכים רק אם יש צורך לצרף הבאים מבחוץ. אולם בנמצאים שם ס"ר, גם הריטב"א מודה שלא צריכים בקיעה ברחוב אחד. ובאמת מבואר כן בהתחלת דיברי הריטב"א שהעיתקנו לעיל "כי רש"י ז"ל אינו מצריך שיתיישבו בעיר ס' רבוא", הרי דזה פשוט להריטב"א שס"ר תושבים בעיר מהפך העיר לרה"ר. הריטב"א רק חיפש עוד אפשרות לצרף ס"ר.

(ג) ישוב שרש"י גופא מבאר לנו שיש ב' מהלכים בצירוף ס' רבוא

לפי זה מתורץ ג"כ קצת דיוקים סותרים בשיטת רש"י שבעירובין דף ו. כתב "עיר שמצויין בה ששים רבוא" ושם ע"ב לענין ירושלים כתב "רה"ר שלה מכוון משער לשער ומפולש ויש בה דריסת רגל ס' רבוא". וכבר האריכו הספרים ליישב הדברים. אך הדברים הם מוכחים ברש"י עצמו שיש ב' גדרים שונים, דהנה ירושלים לא היה בה ס' רבוא רק בצירוף הנכנסים כדמבואר ברש"י דף קא. "דעיר של רבים היא שאוכלסין הרבה באין לה". ובאופן זה איירי ג"כ רש"י במתנ' דף נ"ט. "עיר של יחיד שלא היו נכנסין בה תמיד ס' רבוא של בני אדם ולא חשיבא רה"ר". ועל דבריו אלו גופא כתב הריטב"א הדין

של רוכלת עמים שמוכח מרש"י עצמו שמהני צירוף בני אדם הנכנסים. ובוזה האופן צריכים לדריסת רגל ס' רבוא כלשון רש"י ו: בירושלים גופא.
משא"כ במצויין שם ס' רבוא סגי בזה עצמו שהם מצויין בה. וכן מבואר עוד בדף נ"ט. שיש ב' אופנים בד"ה ונעשית של רבים: שנתוספו בה דיוורין או נקבעו בה שווקים, עכ"ל. שנתוספו בה דיוורין הוא שיש עכשיו בעיר עצמה ס"ר או נקבעו בה שווקים ר"ל שע"י ריבוי שווקים נכנסים יותר אנשים. והדברים עולים כפתור ופרח.
אגב יש לדייק ברש"י עצמו דגם באופן זה לא צריכים כולן בשוק אחד אלא דשייך צירוף ע"י כמה שווקים שהלא כתב "או נקבעו בה שווקים" בלשון רבים.

[ואפשר שגם נתבארו הדיוקים לענין מכוון משער לשער ומפולש שכתב רש"י דוקא בירושלים שהיה לה חומה משא"כ בעמוד א' לגירסא הישנה שגורסת "או" בעיר שמצויין שם ס"ר אין צורך לדין מכוון משער לשער וכגירסא זו מבואר בספר השלמה וראבי"ה בשם רש"י וכן העתיק השו"ע בס' שמ"ה סע' ז', והוסיף רש"י שיש אופן שני "או שהיה ר"ה שלה מכוון משער לשער שיהא מפולש דומה לדגלי מדבר" ד"ל החילוק הוא משום שיש חומה או אין חומה כמו שכתוב לחלק האג"מ או שהוא משום שצריכים לצירוף הבאים מבחוץ, ולזה צריכים מכוון משער לשער לפעול צירוף. אולם נראה דצד ב' זה מחדש]

אם כנים אנו בזה בשיטת רש"י, יש לבאר גם שיטת השו"ע בזה האופן. שעד כאן לא התנה השו"ע "עוברים בו ביום אחד" אלא בגוונא שצריכים להשלים הס"ר ע"י באים מבחוץ. ומדויק מאד עכשיו לשון השו"ע עוברים בו, אולם בנמצאים בעיר ס' רבוא גם השו"ע מסכים לפשטות דברי רש"י דף ו, שמצויים בכל העיר סגי.
[וע' לשון המג"א שני"ז ס"ק י"א].
ואחר כתבי זאת ביררתי הדברים ונוכחתי שזהו שיטת הגאון ר' י.ש. אלישיב זצוק"ל.

ולפי זה יכולים לקבל גם כל הקולות של הבית אפרים בדיברי הריטב"א¹ שצריכים הס' רבוא בקירוב מקום באופן שצריכים לצירוף באים מבחוץ מ"מ יש לנו רה"ר בס"ר תושבים בעיר אפ' הם אינן בוקעין ברחוב אחד.

העולה לדינא לפי זה בשיטת רש"י והריטב"א

הנה בעיר מאנשסטור וסאלפורד לחוד, תוך היקף ה M60 נתברר ע"י ב' חשבונות שונים (אחד עלה ל780.000 ואחד עלה ל750.000²) שנמצאים הרבה יותר מס'

¹ בנוגע לשיטת בית אפרים בריטב"א הראוני חבר אחד נ"י ראה נגדנו הגם דמצד לשון רש"י והריטב"א¹ ודאי אין עומד כלום נגד דברנו, מ"מ הבית אפרים מצד עצמו מוסיף בס' כ"ו ע' מ"ו. (ד"ה ומה שהאריך) שהס"ר מצויין בדגלי מדבר הוא רק היה במחנה לויא אצל משה. משמע דבכל אופן צריכים צירוף בקירוב מקום. אולם בשיטת הריטב"א אין שום הכרח להבנה זו.
וביאר הג' ר' מאיר רוזנר שליט"א בזה ד"ל שדיגלי מדבר לא חשיב כעיר כיון שהיו אהלים הנטועים במדבר באופן עראי, כמו שמצאים לענין תחומין או"ח ס' שצ"ח סע' י' וא"כ ה"ה לענין לצרף היושבים שם לרה"ר לא חשובין והם כבאים מבחוץ לכן צריכים צירוף דוקא במחנה לויא.

² There are no statistics available about the numbers of residents which live inside the area enclosed by the Outer Ring Road of Manchester known as M60 as the boroughs

רבוא בלי צירוף באים מבחוץ. צמצמנו החשבון תוך ה-M60 שאם יטעון אדם שיש ע"י הפסק של קמ"ב בין השטחים ואין צירוף לעיר אחד, אפילו הכי יש עדיין ס"ר. האמת הוא שלצד Stockport ה-M60 הולכת על גשר ויש צירוף של הרבה יותר בלי שום הפסק וגם לצד Whitefield הולכת ה-Bury Old road ישר מעל לה-M60.³

לפי דברנו אלו נפלה חשיבות כל ההוכחות שאין ס' רבוא ב Bury New Road כי אין צורך לזה ברחוב אחד בעיר שמצויין בה ס' רבוא. וגם ההצעה שיש לדון על כל אורך מהלך ה-A56 כרחוב אחד עם Deansgate וההמשך לדרום, לצרף את ס' רבוא הוא למותר.

(בלאו הכי נראה שבצירוף כל המשמשים לאורך ה-A56 אין בזה קיום דברי הבית אפרים דלדבריו צריך להיות הצירוף בקירוב מקום כדמבואר בס' כ"ו ד"ה ונפלאתי, עמוד קצ"ח במהד' חדשות: "אך לרש"י בעינן שיהא דרך סלולה לס"ר המצויין שם בקירוב מקום עוברים ושבים שם בכל עת" עכ"ל מוכח שהב"א הצריך ס"ר בקירוב מקום.)

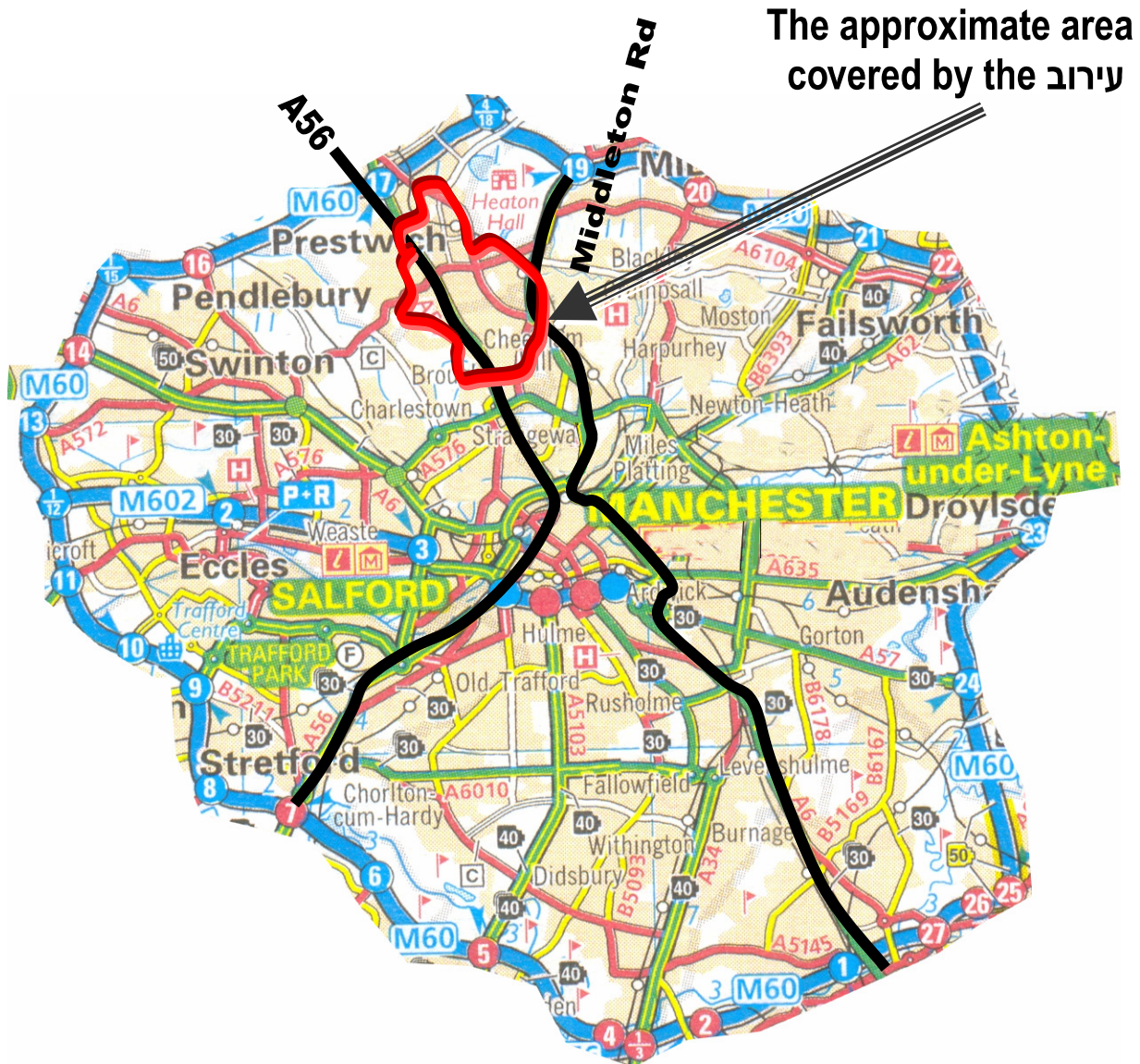
of different councils extend over the boundaries of the M60. The boroughs of the councils are divided into wards. One has to add up the numbers of residents in the different wards. In the calculation made for us one only included wards which are 80% inside the M60, which should give an accurate calculation.

There are two ways to get this information therefore the two figures. Both calculations are based on the census in 2011. One can surely take on an average of 760.000 residents.

Even according to the שבת על מס' who quotes Hagon R. J.S. Elyashiv that ילדים חולים וזקנים which do not go out into the streets can be excluded from the 600.000, by the above population one has passed this objection as well.

³ One has to be aware that the עירוב cuts into 3 different councils, Manchester, Salford and Prestwich being part of Bury. The boundaries of councils have no impact to split the calculation of ס"ר.

This is based on a פסק ששמע הג"ר מאיר רוזנר שליט"א מפי פוסק הדור הגאון הרב י.ש. אלישיב. regarding ס"ר in Amsterdam.

(ד) דעת הרמב"ן – סרטיא ההולכת מעיר לעיר

הבה"ל בהמשך מעתיק הרמב"ן (חד' לעירובין נ"ט) שמקשה על שיטת רש"י של ס' רבוא מגמ' שבת דף ו': שמדבר בזמן הזה אינו רשות הרבים וביאר שם רש"י בגלל "שאינו מקום הילוך לרבים" דהולכי מדברות לא שכיחי" מדייק מזה הרמב"ן ומקשה על רש"י וז"ל

"ומינה דדרכים ועיירות דשכיחי אע"ג דלא הוה תמן ס' רבוא (ר"ל, דהלא בכל המדבר לא היה ס' רבוא ואעפ"כ היה רה"ר בזמן שהיה ישראל בקצה השני, מוכח א"כ המקום ששכיח בו רבים הוה רה"ר אפ' בלי ס' רבוא) ושם דעת הראשונים (ר"ל רש"י ובה"ג) לומר שהאיסטרטיא שהיא כבושה חוץ לעיירות והולכים ממנה ממדינה למדינה עד סוף כל העולם אין מדקדקים בה בעוברין עליה ששים רבוא דהא דכו"ע הוא אבל בתוך העיר אין שם רשות הרבים בלא ס' רבוא דתהוי כדגלי מדבר."

מבואר כאן דכל דרך כבושה שהולכים ממנה למדינה לא צריך לס' רבוא, וע' בבה"ל שם שמוסיף את דברי חדושי הר"ן בשבת ו'. בשם הרא"ה כתוספת ביאור במהלך הרמב"ן

"דאפשר לומר דבאותו זמן אפלו שאר מדברות שהיה להם דרך לשם לאותו מדבר הוי רה"ר"

מבואר דבסרטיא ההולכת מעיר לעיר אין צריכים ס' רבוא וגם לא קירוב מקום להם.

עוד נשאר לנו לבאר מה כוונת הרמב"ן בכתבו

"אבל בתוך העיר אין שם רשות הרבים בלא ס' רבוא דתהוי כדגלי מדבר"

דמשמע דסרטיא כשמגיע לעיר צריכה בעצמה ס' רבוא. הנראה בזה מצד הסברא, דאין בזה טעם נכון לאמר כן דכי משום שהסרטיא עוברת בין שורות הבתים של העיר היא מפסדת שם סרטיא, ולמה, הלא עדיין הולכים בהן ממדינה למדינה. וכן הוא מבואר בדברי ריא"ז שהעתיק הבה"ל מקודם וז"ל:

מבואות של כרכים המפולשין חוץ לעיר מצד זה ומצד זה ורחבין ט"ז אמות והן מעבר לס' רבוא כדרך הכרכים שכל באי עולם עוברים שם הרי המבואות הללו ר"ה גמורה הן עכ"ל.

הלא כתב כבר שכל אורך מבואות הללו הם רה"ר. הגם שיש לטעון שאין ראייה מדבריו בפרט זה, מאחר שכתב "והן מעבר לס' רבוא" משמע שצריכים ס' רבוא בתוך המבואות, מ"מ יש ליישב זאת, דהוא מדבר בעיר שאין לה ס' רבוא בעצמה.

הנראה בכוונת הרמב"ן שבתוך העיר בעינן ס' רבוא משום שרוב הדרכים שם אינן מפולשים היטב לצאת. וכמו שהיה המציאות בעיירות שבזמן הראשונים שלא היה להם רחובות גדולות תוך היקף מחיצות העיר אבל בסרטיא ההולכת מעיר לעיר ואפילו היא עוברת בתוך העיר אין לה צורך לס' רבוא.

וע' בדברי הר"ן בשם הרא"ה שהולך על דרך הרמב"ן ומוסיף שאפילו שאר מדברות שהיה להם דרך לשם לאותו המדבר הוי רה"ר ע' שם עד סוף דבריו.

וע' היטיב בתשובת ישועות מלכו חלק או"ח ס' כב' חושש לרמב"ן רק חוץ לעיר. ובת' הג' ר' חיים מוואלאזין זיע"א מחמיר אפילו תוך העיר (תשובה זו נדפסת לקמן ע' 46) וז"ל שם סד"ה ויש מקום:

ובמבואות שדרך המלך עוברת בהם, אפס מקום להתיר ע"י צורת הפתח.

(לשלימות הענין יש להוסיף מה שכתב הגר"מ רוזנר שליט"א על דברנו בשיטת הרמב"ן א) דהמ"ב ס' שס"ד ס"ק ח' אחר שכתב: וגם פעמים רבות הולך דרך המלך תוך העיר ומדינא הוי ר"ה גמור ע"ז, מיישב שם מנהג העולם [באין חשש ס"ר תוך העיר], ודרך המלך לכאורה מסילה העוברת מעיר לעיר וממדינה למדינה וגם בזה המנהג להקל בחלק שעובר בתוך העיר, ועל זה קאי הלימוד זכות המובא שם בבה"ל.

ב) דדעת הרא"ש מס' ביצה פרק ג' ס' ב' מדויק שנחלק על הרמב"ן כמו שדייק בשו"ת אבנ"ז או"ח ס' רע"ג אות ג').

העולה לדינא הרמב"ן והרא"ה

כל המשך הרחובות גדולים שבאים בהן מחוץ לעיר הם רח"ר מצד עצמן משום שהרבים משתמשין בהן. ואין צריכים לעשות בהן חשבון של ס' רבוא. וגם אם יש דרכים רבים וחדשים ויש ה M60 המשמשת ל Ring Road לא מופקע שם סרטיא מן הרחובות שמובילין להם, דהוא הוא הדרך להגיע מעיר לעיר⁴.

ודע עוד שדרכים אלו היו ליפני מאה שנים עוד סראטיות מחוץ לעיר ושמותם מעידים על עצמם. וכי פקע שם סרטיא מהן משום שנבנו בתים בצידם! ואין זה דומה כלל לבנין ערים בזמן הראשונים ועוד בתקופת האחרונים שנבנו תוך חומה והיו רק מבואות קטנות וצרים תוך העיר. על נקודה זו כבר העיר הגר"ח מוולזין זצ"ל בתשובתו (ד"ה על המנהג). משא"כ בזמנינו בונים לכתחילה כבישים רחבים תוך השכונות המובילים לחוץ לעיר ומעיר לעיר, והם יותר גדולים מכל סרטיא שהיתה בזמן הרמב"ן.

כל נקודות העולות מן הריטב"א אינן פתירה לדברי הרמב"ן הרא"ה ורח"ן וכן להיפוך, וכולן מיוסדים על רש"י עצמו והם משלימין זה לזה.
וא"כ לכאורה יש לחשוש לדינא לב' החומרות היוצאים מדבריהם.
לדעת ריטב"א והוא מוכח בדעת רש"י יש ס"ר מצויין בתוך העיר וא"כ נעשה העיר רח"ר.
ולרמב"ן יש סרטיא בתוך העיר. וכבר יש בזה די טעם לחשוש לרה"ר אפ' אם לא היו נמצאים כלל ס' רבוא בעיר מנשסתר דדין סרטיא לא מופקע.

הנראה להנ"ל אם נקבל אחד מן המהלכים אלו אפילו רק לחשש שהוא הפירוש האמיתי באחד מהג' צדדים בשיטת רש"י שהציע המ"ב והביאור הלכה בס' שמ"ה סע' ז', יש חשש רח"ר דאורייתא. ובארנו שיש על כל פנים ב' צדדים חזקים, שבעירנו יש רח"ר דאורייתא גם לפי ה"ש אומרים בס' שמ"ה סע' ז' שמצריכים ס"ר, והגם שאין ס"ר עוברים ברחוב אחד, מ"מ יש מציאות של ס"ר תושבים קבועים שמצויין בעיר. ואם כן גם הצירוף של דעת הרמב"ם שמביא הבה"ל בס' שס"ד סע' ב' דיכולים לסמוך על דיעה שניה דשם, דלא צריכים דלתות ננעלות וסגי בצוה"פ (כמו שיבואר עוד בענף ב') אין לנו עוד לפי הנ"ל, שכל הלימוד זכות על עושי עירוב הוא רק באופן שאין צד של ס"ר תוך העיר. וא"כ נראה ברור לדעת המשנה ברורה שכל אדם חייב להחמיר בחשש דאורייתא וכבר אין זה רק בכלל הבעל נפש יחמיר לעצמו.

⁴ Middleton Road turning into Cheetham Hill Road is as much a סרטיא ההולכת as the A56 and is at present included in the עירוב. The bend at Halfway House is not a right angle (ע' צמח צדק למס' שבת דף ו' לענין השיעור מה נקרא עדיין מפולש) והרה"ג ר' מאיר רוזנר שליט"א הוסיף: ע' בשו"ת הריב"ש ס' ת"ה בתחילת התשובה ד"ה וגם וכו' מבואר (שגם בעקום כמין ד' חשיב רח"ר, והו"ד בב"י ר"ס שס"ד).

ואפילו מי שיש לו מסורת לסמוך על פירושים אחרים בס"ר ורוצה להכריע דצריך בוקעים בכל יום, אפשר מחויב למצא איזה צירוף לצאת מחשש דאורייתא ולמצוא עצה שמהני אפי' ברשות הרבים.

הדברים בענף זה נתלבנו בצוותא עם מורינו הרב הג' ר' אברהם הכהן זילביגער שליט"א.

ענף ב'

כללים בדיני מחיצה לענין "שם ד' מחיצות"

ידוע המחלוקת הגדולה בין המשכנ"י להבית אפרים בענין עירובין בעיירות. להבנת הענף כדאי שיקדים הקורא לעיין בסקירה במשא ומתן שבין ההרים הגדולים שהיכר המוציא לאור של המפתחות על תשובתם הנ"ל תמצא סקירה זו בסוף הקונטרס שלפניך.

ה) באיזה אופן יש כח למחיצות להפקיע את רה"ר אפילו ביש ס' רבוא

מחלוקת הפוסקים אם אתי רבים ומבטלי מחיצה

מעלת יש לדון על הדעות שסוברים שעיקר הדין הוא כהבית אפרים והחזון איש שפוסקים כחכמים במתנ' דף כב. דלא אתי רבים ומבטלי מחיצה. ואין אנו מאריכים בהראיות המבוארים בספריהם ואיך להוציא פסק זה מן הראשונים. אולם דע שהשו"ע בס' שם"ד סע' ב' בדיעה ראשונה מביא, דאתו רבים ומבטלי מחיצתא דזהו הביאור למה רה"ר צריך דלתות ננעלות, וע' בבה"ל שם (ד"ה והוא⁵). ונכון שבבה"ל שלאחריו (ד"ה ואחר) חח"ח זצ"ל מוכן לישוב מנהג העולם לעשות עירוב בצוה"פ לפי דעת הי"א דאין צריכים דלתות ננעלות, אולם רק כל זמן שאין בעיר ס' רבוא. ומאחר שנתבאר בענף א' שלדעת המ"ב יש ס'ר בעירנו, א"כ המושך דברינו שלא מדעת המשנה ברורה שסובר, שדעת המחבר בעיקר לפסוק כשיטה הראשונה.

הרוצים לתקן עירוב סומכים על שיטת הי"א דלא אתו רבים ומבטלים מחיצה, והוא שיטת הבית אפרים החת"ס שו"ע הגר"ז האבני נזר והחז"א, ולכן יש אפשרות לבטל שם רה"ר ע"י "שם ד' מחיצות" כמו בפסי ביראות. לדעתם שזה עומד מרובה של ג' מחיצות שהיא מחיצה מן התורה לשם ד' מחיצות בפסי ביראות. והם גם סוברים שפירצה יותר מעשר ואפילו יותר מט"ז אמות אינו אוסר מה"ת. אך נחלקו הבית אפרים והמשכנ"י בפרטי דינים של מחיצות אלו.

ו) פרטי דינים איזה מחיצה צריך כדי לעשות שם ד' מחיצות

הבית אפרים סבר דמה"ת הדין עם הריטב"א בדף כ"ב. שצוה"פ לא מהני לעשות שם ד' מחיצות. ודעתו עוד שעיקר שם ד' מחיצות תלוי בדיומדין בד' קרנות(ציור א'), ואז מהני מן התורה עומד ולא צריכים אפ' לצוה"פ בהפירצות כנ"ל, דפירצה יותר מי' אינה מה"ת, רק מדרבנן צריכים תיקון של צוה"פ.

⁵ זה לפי ביאורו של הבה"ל בשו"ע אבל לדעת החז"א השו"ע איירק כשאין שם ד' מחיצות שבזה לכו"ע צריך דלתות.

מחיצה הכשירה לבית אפרים
צריך להתחלת המחיצה בכל צד
חוץ מן העומד מרובה

צוה"פ

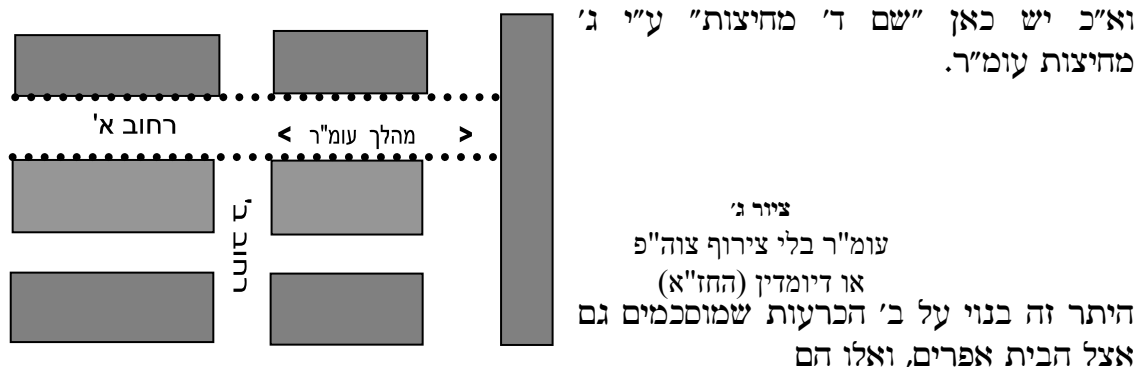
לעומת זאת ס"ל להמשכנ"י שאפ' נסבור בפרט זה כהבית אפרים דלא אתי רבים ומבטלי מחיצה, מ"מ פירצה יותר מי' או עכ"פ יותר מט"ז אמות היא מה"ת (ויש מביאים סמוכים לזה בדברי רבנו חננאל עירובין דף ק"א. הערת הגר"מ רוזנר: דיוק זה אינו מוכח). וכל זמן שלא מתקנים הפרצה אין כאן מחיצה. וס"ל למשכנ"י דצוה"פ מהני מה"ת להחזיר כח המחיצה.

זה לא מועיל לדעת הבי"א
כיון שאין דיומדין בזויות

צירוף זה, שבנוי עירוב סומכים בדין אתי רבים על הבית אפרים מ"מ חוששים למשכנ"י לגדרי דין המחיצות הוא מקובל. והוא ידוע בשם "מחיצות למשכנ"י". והחשיבות לדקדק בזה הוא פשוט, כי בזה מרוויחים שיש תיקון מחיצה אפילו לר"ח והראשונים שס"ל פירצת עשר (או ט"ז) אמה היא מה"ת, ונפסד שם ד' מחיצות ע"י הפרצות. סוף כל סוף באיזה אופן שיהיה אנו צריכים לבא לתיקון של 'שם ד' מחיצות', ואם דיומדין אין כאן ומחיצת משכנ"י אין כאן, לא נשאר לנו שם ד' מחיצות כלל.

(ז) עמו"ר לדעת החז"א

היתרו הידוע של החז"א ב"ע"ד ובס' ק"ז הוא, שיש לסמוך על עומד מרובה העשוי משורות הבתים הגם שיש רחובות חותכים בפירצות יותר מט"ז אמות (ראה ציור ג').

(6) שמה"ת יש רה"י ע"י עומ"ר של ג' מחיצות, וזה בנוי על ההכרעה שפרצת עשר אינה פוסלת מה"ת (והפמ"ג ס' שם"ג מש"ז סס"ק א' הובא בבח"ל ס' רס"ב סע' י ד"ה כשכל, מקיל בזה ג"כ. הערת הגר"מ רוזנר).

(5) שפוסקים כרבנן של רבי יהודה בפסי ביראות, דלא אתי רבים ומבטלי מחיצתא.

מה שחשוב לדעת בענין חידוש זה, כי הוא סומך על עוד ב' קולות נוספות שאינן מוסכמות לא להבית אפרים ולא להמשכנ"י

(ג) שאין צורך לחיבור מחיצה בקרנות ע"י דיומדין (שיטת ב"א) או צוה"פ (שיטת משכנ"י) רק צריך העומ"ר להשלים להקרן,⁶

(7) שרחוב האי אחר שנעשה בעצמו רה"י גודר גם לרחוב ב' החותכת אותה באופן ניצב (דיאגנאל)⁷.

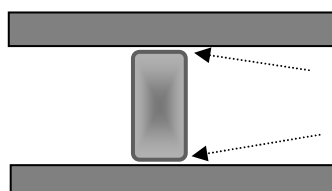
חידושים אלו לא נתקבלו אצל גדולי הוראה שבאו אחריו. ע' באריכות משנת רבי אהרן או"ח ס' ו' ואג"מ או"ח ח"א ס' קל"ט ובספר שלום יהודה להג' ר' אליעזר פלצינסקי.

בעל משנת ר' אהרן חולק בכל התוקף על נקודה א' שפרצת עשר אינה מה"ת ומוכיח כן מרבנו חננאל עירובין דף ק"א; ונקודה הג' של החז"א, דאין רה"י מה"ת בלי חיבור ד' מחיצות בקרנות ממש.

[והראוני חברנו הרב מ.ג. אדאמס שליט"א די"ש ראייה מפורשת על חידוש הג' הזה של החז"א מתוס' הרא"ש (דף כ"ב: ד"ה אלא) דסגי בעומ"ר בג' מחיצות להוות שם ד' מחיצות וזה אפילו אם יש הפסק ג' טפחים בקרנות עדיין חשיב חיבור. ולפ"ז יש להוכיח בשיטת רבנן (בעלי פלוגתא דרבי יהודה דף כ"ב. שסברו לא אתי רבים ומבטלי מחיצה) שאפילו באופן שהדרך המפסיק בין המחיצות בקרנות הוא נוח להילוך לא נתבטלו שם ד' מחיצות. אולם השיעור בזה לא מבואר, תוס' הרא"ש זה הוא ידיעה נכבדה.]

⁶ ע' בחלק המכתבים, בתחלת מכתב א' הוכחות בדיברי החז"א שהוא רק היסכים בפרט פרצה יותר מ' עם הב"א

⁷ ע' שם בהמשך המכתבים לבאר באריכות שיטת החז"א ברחובות שאינן מכוונים ממש רק מתעגלים קצת. ונתבאר שם שא"א לסתום בכה"ג הרחוב בעומ"ר. וא"כ צריכים היתר הרביעי הזה של החז"א גם לענין העירוב של מנשסתר.

ציור ד'

(על מה מדבר התוס' הרא"ש)
הדרכים עוברים מצד הבור
שהוא עמוק י' ועושה מחיצה
מחיצה שלישית לב' המבואות
שבב' הצדדים

המחלוקת של החז"א עם הבעל 'שלום יהודה'

יש לדעת כי למחלוקת זו יש חשיבות מיוחדת מאחר שהיה חליפת מכתבים ארוכה בין החז"א להגר' אליעזר פלצינסקי זצ"ל. החז"א מיקר מאוד כל טענותיו ומתיחם באריכות להן, והחז"א מודה במכתבו שלא באו לעמק השהו והדבר תלוי בשיקול הדעת. בעיקר הנוגע לעניינינו נחלקו בג' דברים: 1. בפרצת עשר, 2. בחידוש ד' שרשות היחיד אחד יכול לגדור רה"י שני, 3. ובמה שמכנה החז"א שהיקף חיצון בעומק מה"ת יכול לסתום במקומו ומהני היקף פנימי מרוחק ע"י צוה"פ.

בנקודה א' אם פרצת י' (או י"ג ושליש) היא מה"ת (כבר כתבנו שבוה גמר הכרעת המ"ב דפרצת י' בעומק לא אוסרת מה"ת. הערת הגר"מ רוזנר) נמצא האריכות בזה בשלום יהודה ס' כ"ה. הגר' אליעזר מוכיח ברש"י דף צ"ד. והרמב"ם דפרצת י' מה"ת ומביא שכן הוא דעת הגאון יעקב, והוא מחזק טענות המשכנ"י נגד הבית אפרים בפרט זה. לדעתו הענין של 'שם ד' מחיצות' הוא דין מיוחד לפסי ביראות ששם ניכרים כל הד' מחיצות ביחד ולכן לא הותרו רק עד בית סאתיים, משא"כ בשאר רה"י כל פרצת י' עושה הפסק בצירוף המחיצה. והוא מישב בטוב טעם ראית החז"א בס' קי"ב ס"ק ה' מתוס' שבת דף ו': שבמשמעותם שפירצת י' דרבנן. הרוצה לקצר דרכו יעיין בסיכום האחרון של ס' כ"ה.

על הנקודות האחרות דנו בסוף הספר במכתבים ס' ל"ח – מ"ו. גם שם ראיות הבעל שלום יהודה חזקות מכח תוספות עירובין דף כ"ב. ד"ה חייבין, שמבואר שם דלרבי יהודה הרה"ר בירושלים היה באמצע הפילוש. והנה שם מקום הפילוש מוקף ברה"י מכל צדדים לשיטת רבי יהודה שב' מחיצות בב' צידי רה"ר עושים רה"י מה"ת. רואים מזה שרה"י הממלא פירצת הפילוש אינו גודר את הרה"ר.

(קושיא זו הקשה כבר החז"א בעצמו בס' י' סק"ז ובס' מ"ג סק"ג וסק"ה ותירץ בג' אופנים והשלום יהודה רק התווכח על התירוצים – ובאמת התירוצים דחוקים כמש"כ החז"א עצמו במכתבים)

וגם מוכיח משם שבקיעת הרבים יכולה לבטל את צוה"פ המרוחקת ממנו. גם בזה היסכים בתשובת החז"א כי מהלכו לדחות את הראיה מתוס' דחוק.

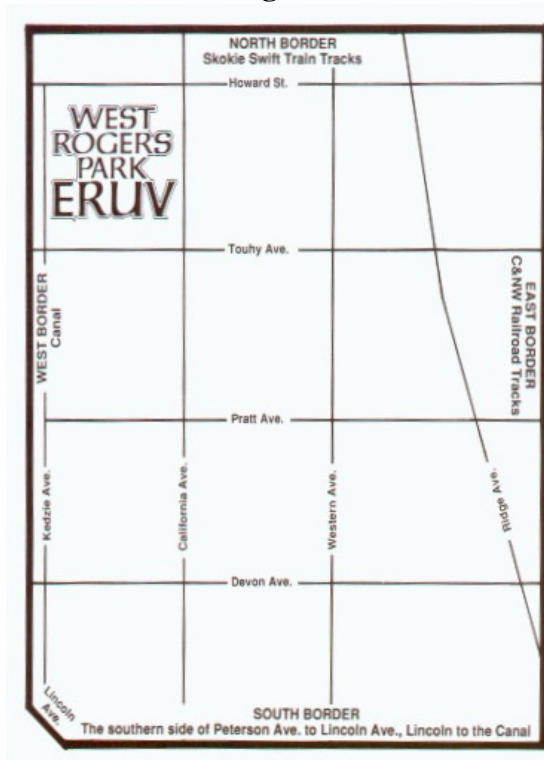
ציור ה'

ב' קולות האחרונות של החז"א לא נתקבלו אצל גדולי הוראה

האג"מ ומשנת רבי אהרן והגר"ש אלישיב זצוק"ל, לא סמכו על ב' קולות אלו של החז"א אם יש חשש ס' רבוא.

The map of the Chicago Eruv

ודע דגם התיירו של האחיעזר (ח"ד ס' ח' לענין העיר פריז) הגם שנכתבה בהתייעצות עם בעל החזון איש, אינו בנוי על חידושים ג' וד' של החז"א, אלא על עומ"ר גמור של מחיצות בשפת הנהרות, שהן עושין מחיצה עכ"פ לדעת המשכנ"י.

ודע שהעירוב בשיקאגו שעליו דן בנו של בעל שבט הלוי בח"ח בנוי למעשה על השלמת עומ"ר ע"י צוה"פ לאורך העומד מרובה, שעושים מחיצה למשכנ"י וכמו שביררנו עם האחראי על העירוב דשם. ע' במפה המופיע כאן גבול מערב צפון ומזרח הם מחיצות גמורות ישרות לגמרי. וא"כ יש מקום גדול לחלק בינינו להמציאות שם. ומבואר בתחילת התשובה שאין לדמות דבריו למקומות אחרים [ובפרט שהוא ודאי חידוש גדול לקולא, ע' בשמחת ישראל שהעיר עליו].

וכן הוא בהעירוב של חג' ר' שלמה מילר שליט"א בטאראנו יש לו מחיצות למשכנ"י.

אצלנו הדבר עכ"פ ספק השקול הנוגע לדין דאורייתא. הרוצה לצאת מטענות השלום יהודה ובפרט לצאת דעת הראשונים שפרצת י' היא מה"ת צריך לדאוג "למחיצות למשכנ"י". לכן אנו מאריכים קצת בפרטי דינים בענין זה.

ח' פרטי דינים במחיצות למשכנ"י

יש לזה ב' פרטים (א) צירוף הקרנות

הגם שלא מודה המשכנ"י שצריכים דיומדין מ"מ צריכים לצירוף של העומד מרובה בקרנות והוא צד השווה של ב"א והמשכנ"י כדמבואר במשנת ר' אהרן ס' ו' אות י' וז"ל: והנה עצם סברא זו דצריך חיבור בהמחיצות היינו שצריך שג' המחיצות המקיפות יהיה חיבור ביניהם ובל"ז בטלו לגמרי, פברי הכי תרוייהו הב"א והמשכנ"י, אלא שהגאון ב"א חידש שהכל תלוי בקרנות, דאם נשארו דיומדין בקרנות אמה לכאן ואמה לכאן אף דרחוק ביניהם יותר מט"ז אמה הוו מחיצות גמורות [מן התורה] ומצטרפין ג"כ (ע' ציור ב'), ובוה יש ראיות גמורות מוכיחות בהמשכנ"י שחולק ע"ז.

(ב) צוה"פ צריך להיות בשורת העומ"ר

יש לדעת עוד פרט בנוגע ל"מחיצות למשכנ"י" הוא שיש חשיבות במקום עמידת צוה"פ. לשון המשכנ"י תש' קכ"ב (ע' קמ"ד ד"ה והפליג)

"והרי קודם תקונו מקרי רה"ר אף שיש בו שם ד' מחיצות [של עומ"ר], בטלו המחיצות מפני הפרצות, שאין שם פתח עליהן כל שיש בהן יותר מהרחק פסי ביראות עכ"פ"

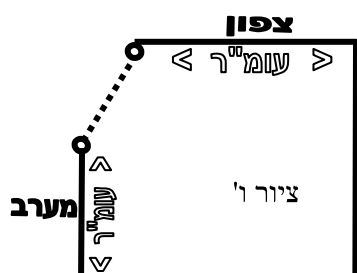
ולעיל מזה כתב

"ואף שתיקן הפרצה בצוה"פ דאז מיקרי פתח זה מועיל לרבנן."

היוצא מדבריו שקודם עמידת צוה"פ בטלו שם ד' מחיצות וע"י צוה"פ מקבל הפרצה שם 'פתח' ושוב פועל העומ"ר.

וע' תשובת חז"א לבעל שלום יהודה (נדפס גם בחזון איש על סדר המס' דף כ"ב. ע' מ"ט ד"ה דעת) חוזר שם על דברי השואל.

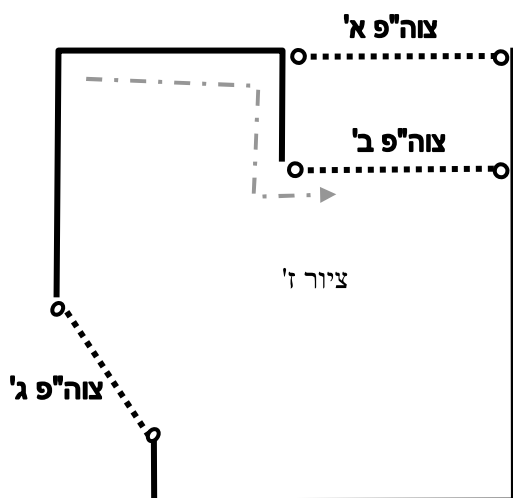
דעתו עוד דאם עשה צורת הפתח במקום הפרצה שבים הכתלים למקומם, והלכך אע"ג דקודם שהעמיד הצוה"פ לא חשיב שם ד' מחיצות שאין כאן חיבור קצתו אל קצתו, כשעשה צוה"פ ושב כח הכתלים למקומן ולחיבורן, שבו גם לכבודן של שם ד' מחיצות.

[מבואר שלמשכנ"י אע"פ שלפני צוה"פ אין עומ"ר (כיון שאין לפרצה שם פתח) יש בכח צוה"פ לעשות פתח וממילא חל עליו כח עומ"ר. נראה פשוט דכשם שיש בכח צוה"פ לייצור עומ"ר בפרצה יותר מי' למשכנ"י, ה"ה שלדעתו יש בכח צוה"פ להוליך את העומ"ר בקרן זוית שע"י צוה"פ נעשה פתח, אך בתנאי שיש מחיצות עומ"ר ביחס לשתי הרוחות הכלולות בקר"ז. (ע' בציור שבצד)

רק שלמעשה א"א לסמוך ע"ז להיתר רה"ר (למ"ד לא אתי רבים ומבטלי מחיצות) כיון שאם צדקו דבריו שמהני כה"ג צוה"פ עם עומ"ר, הרי מוכח ברי"ף שפסק סתם להך דינא דרה"ר לא מערכי בצוה"פ כי אם בדלתות אפ' באופן שיש בו שם ד' מחיצות דארומ"מ אפילו בעומ"ר בצירוף צוה"פ.

וכל מה שהחז"א פסק לארומ"מ רק משום דס"ל שהעומ"ר אינו בנוי על צוה"פ, אבל באופן של המשכנ"י שצריך צירוף שניהם, הרי שרק צוה"פ עומד כנגד בקיעת הרבים, ובזה לכו"ע ארומ"מ כדמוכח ברי"ף שצוה"פ לא מהני, וכיון שכשל עוזר נפל עוזר. הערת הגר"מ [דונר]

נתאר משלים שיש לדון אם הצוה"פ מהני להמשכנ"י

צוה"פ א' אין לה עומ"ר (סילוק מחיצה).

צוה"פ ב' עומדת במקום הנכון

כי העומ"ר מחפש לו מקום להמשיך את דרכו.

(ע' חז"א ס' ס"ה ס"ק מ"ה אותיות א' וז')

והוא נלמד מדין חצר קטנה הנכנסת לגדולה,

ויש אפשרות להכניס הצוה"פ עד ג' טפחים לכיוון של צוה"פ ד' כדמבואר שם ס"ק כ"ד).

בצוה"פ ג' [כאן אילולי צוה"פ הוי פרצה בקר"ז כמבואר מחז"א ב' א סקמ"ה דין כ"ב, ובקר"ז מבואר בחז"א סי' ח' סק"א שאין שיעור לסמי' אלא כל שאם נמשיך המחיצה כצורתה לא תפגוש את המחיצה שכנגד מקר' קר"ז מ"מ ע"י צוה"פ דחשיב פתח גם בקר"ז י"ל דמהני לעשות עומ"ר לדעת המשכנ"י. אך לחז"א אמרינן כיון שכשל עוזר נפל עוזר כדמבואר המכתבים לשלום יהודה. גם למשכנ"י כיון שהאלכסון הוא תערובת של רוח צפון ומערב לכן צריך עומ"ר לש כל אחת מהרוחות. הגר"מ רוזנר] להלכה כתבנו לעיל שיש לחשוש בזה להחז"א.

צוה"פ ד'

ודאי משלים את העומ"ר.

צוה"פ ה'

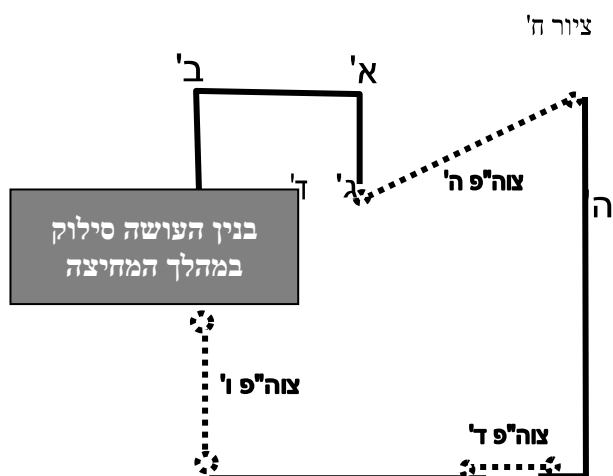
בצוה"פ זו יש ג' בעיות

- (1) מחיצה א-ב קטנה מפרצת ג-ה גם אלו המחיצה גדולה מהפירצה מ"מ "הבנין המסלק" מקטין את העומד שבכוחו לגדור את הפרצה ג-ה לשיעור ג-ד
- (2) כיון שצוה"פ באלכסון יש בו גם תערובת רוח צפון, שאין עומ"ר.

צוה"פ ו'

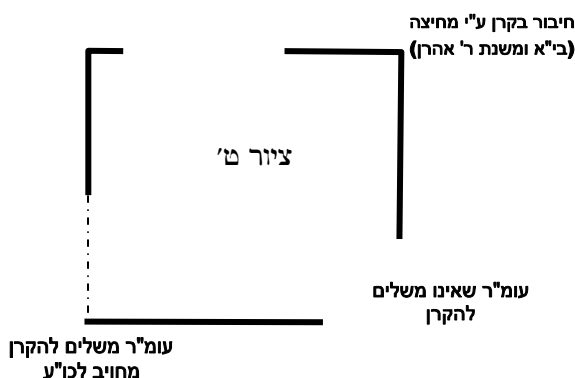
הבנין מסלק את העומ"ר

צוה"פ ה' ו' אינן עושים מחיצה ברה"ר למשכנ"י

בירור המציאות עם יש לנו עומ"ר שיש לו תוקף

הנה בעירוב כאן יש בפועל עומד של מחיצות גמורות ביותר מ-90% של ההיקף. הוא הולך מרחק ארוך על יד חומות וגדרים ולאורך הMetrolin, ולכאורה א"כ קל מאוד להעמיד מחיצות למשכנ"י. אולם על זה סיבכו הבירורים בשטח ונתגלה מהר שנפסד ההמשך של העומד ע"י מקרים שונים, מאחר שכל הסמך על מחיצות של המשכנ"י הוא על ההמשך של הצוה"פ.

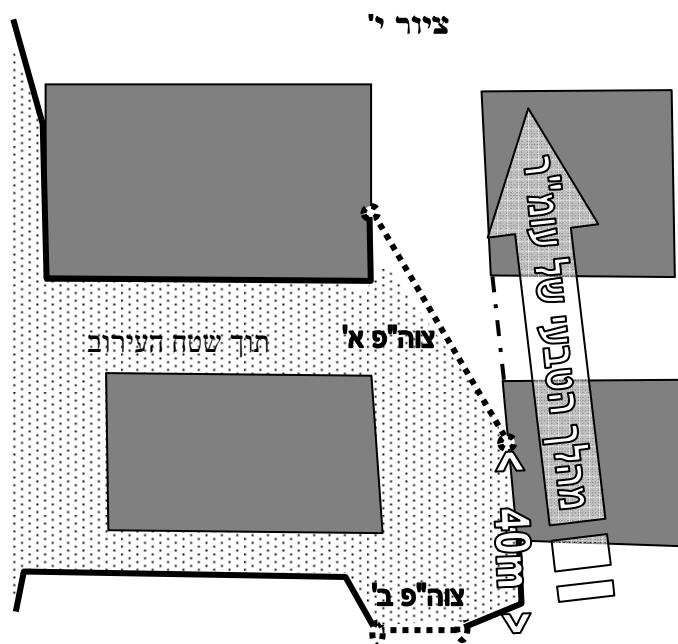

אנחנו צריכים לדקדק בזה הרבה שיעמודו הצוה"פ במקום המועיל להמשיך את העומ"ר, בפרט צריך דיקדוק אם העומ"ר פוגש בכל הקרנות. והגם שלא צריכים חיבור בקרנות כחבית אפרים (וכטענת ר' אהרן) מ"מ צריכים השלמת העומ"ר בהקרנות שלא יהיה מחלף העומ"ר אוכלת מב' צדדים כמו פתחא בקרן

זוית. ובזה שוה החז"א עם המשכנ"י. הגם שאין להחז"א צורך בצוה"פ מה"ת, מ"מ צריכים העומדים לפגוש בהקדן.

ציור מן השטח: צוה"פ המקלקלת את העומ"ר

הלא המקום לעמידת צוה"פ אינו מתוכנן ע"י רב העירוב שיוכל להתאימו לעומ"ר, ההחלטה נתונה ע"י ה planning permission של העיריה ולכן יכולה הצוה"פ לקלקל את העומ"ר. ונבאר זה בעזרת ה' יתברך בציור למעשה.

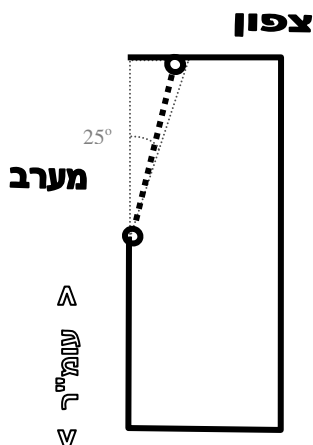
דוק בציור זה ע"י עמידת צוה"פ יוצא שהצוה"פ א' מקלקל העומ"ר.

כי אורך הצוה"פ של 50m הוא יותר מן העומד של 40m שנשאר לנו בהתחלת המחיצה של רוח זה. הנה קודם עמידת צוה"פ היה עומ"ר על הפרצה. הצוה"פ מטה את מהלך המחיצה להקו שלה.

מה שלמדנו כאן מביא אותנו לענין הבא. שצריכים לדון על הטית המחיצה ע"י צוה"פ באיזה אופן יש על הטית הכח להמשיך את העומ"ר.

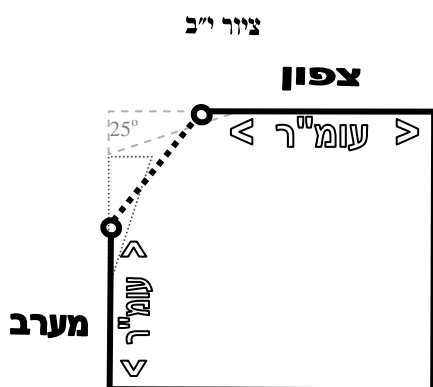
ט) האם יכולים לנטות מהלך עומ"ר ע"י צוה"פ מקו הישר

אין ראייה מפורשת על זה בפוסקים הקודמים. הנה יש לדון על כל נטיה לאיזה רוח היא שייכת. יש בזה נטיה ששייכת רק לרוח אחת ויש ששייכת לב' רוחות.

החז"א מתיר נטיה, אם העומ"ר של המחיצה הולך באותו הכיוון של העומ"ר הטבעי. עד נטיה של השיעור שנלמד מתל המתלקט. שיעור תל המתלקט הוא י' טפחים בד' אמות ר"ל 24: 10. זה נותן קרן זוית של בערך 25° .

הנטיה בציור זה היא המושך רק לרוח אחד, וא"כ צריך להיות העומ"ר רק בצד מערב.. ולכן ציירנו את הצד צפון קצר. כי כאן אין צורך שיהיה הצד הזה ארוך יותר מצוה"פ.

בציור זה יש לנו נמיה יותר משיעור תל המתלקט א"כ שייך צוה"פ זו לב' רוחות.

א"כ צריכים לברר שיש עומ"ר הן בדופן מערבי הן בדופן צפוני.

דוק, בציור זה לא נמשך הכותל צפוני עד הקרן זוית, א"כ אין כאן המשך מחיצה להמשכנ"י.

[כאמור לעיל בציור ו', לדעת המשכנ"י צוה"פ ממה

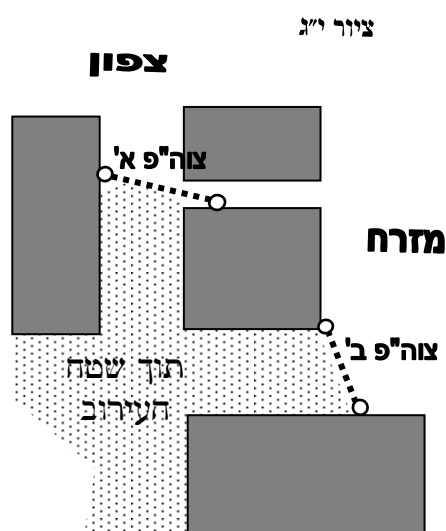
ומתילה את העומ"ר גם באופן זה, רק לא"כ ע"כ ארומ"מ

כדמוכח לפ"ז מהרי"ף, החילוק בציורים היא לחזו"א שכיון שבאופן זה שאין מחיצה

צפונית מול מערבית אילמלי צוה"פ לא היה עומ"ר. וא"כ, כיון שהעומ"ר בנוי על צוה"פ,

ולצוה"פ ארומ"מ גם לרבנן, כיון שנפל עוזר נפל עוזר ואין בכח העומ"ר לגדור. הגר"מ

[דונגר]

ציורים אלו הם למעשה מן השטח.

אין לצוה"פ א' שום עומ"ר.

צוה"פ ב' גודרת גם רוח מזרח,

וביחס לרוח מזרח אין לה עומ"ר כיון שהיא חוץ

למחיצת מזרח.

אין צוה"פ אלו מהווים המשך מחיצה להמשכנ"י

ולא לחזו"א.

ע"י מה שנתברר במציאות המחיצות, כבר אבדנו היקף מחיצות להמשכנ"י.

וע' עוד ציורים נוספים בחלק השאלות שמוכיחים שאין קיום של מחיצות של המשכנ"י

ולא להבית אפרים.

אולם דע שע"י ההפסד של העומ"ר בהמשך מהלך הצוה"פ לא נפסל העירוב לחזו"א לפי

כל חידשיו. אבל נפסד מעלת מחיצה להמשכנ"י. וכתבנו כבר לעיל החשיבות בזה.

העומ"ר לחזו"א (ציור ג') יכולים עדיין לקיים בהיקף יותר חיצוני אם יש עוד שורות בתים

מבחוץ שסותמים היקף של עומ"ר.

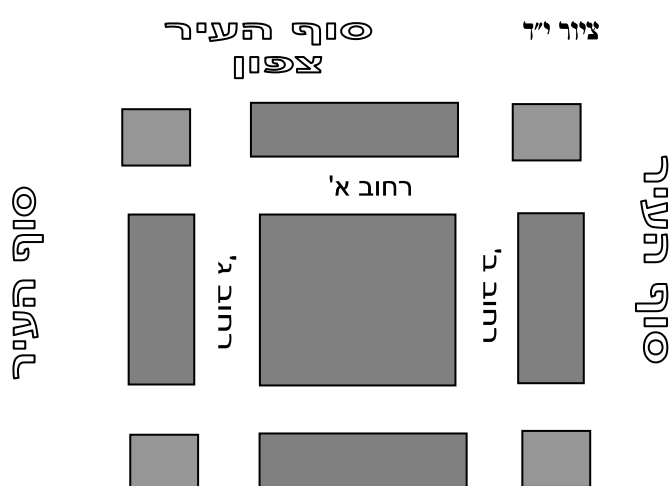
במה שצריכים להיזהר הוא כשמגיע העירוב עד קצה העיר ואין עוד שורות בתים יותר

חיצונים.

(י) עירוב המגיע עד קצה העיר – עוד ב' תנאים בחז"א

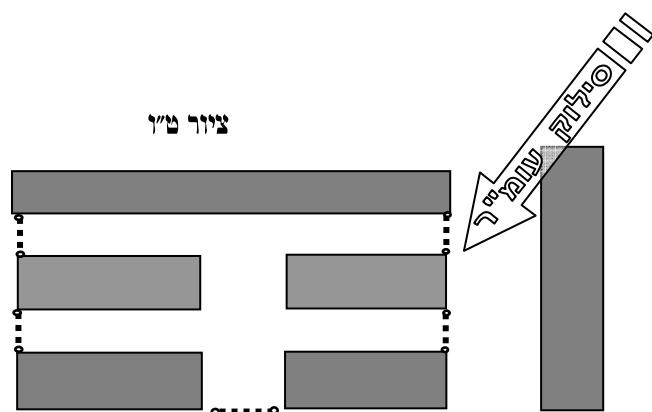
ע' בחז"א ס' ק"ז ס"ק ח' אחר כתבו את חדושו הוא מקשה על עצמו כי איך שייד שירושלים נתחפך לרה"ר אפ' אחרי שנפרצו בו פרצות הלא יש עומ"ר ע"י בתים ורחובות.

והוא מתרץ ב' תירוצים ואין סתירה ביניהם ושניהם ברורים ולכן צריכים להתחשב בשניהם.

(כ) מבוי מפולש לסוף העיר

[נראה כונתו שכל המבואות היו מפולשים לסוף העיר ופרוצים לסוף העיר דבכה"ג אין עומ"ר ע' ציור י"ד. *הגר"מ רוזנר*]

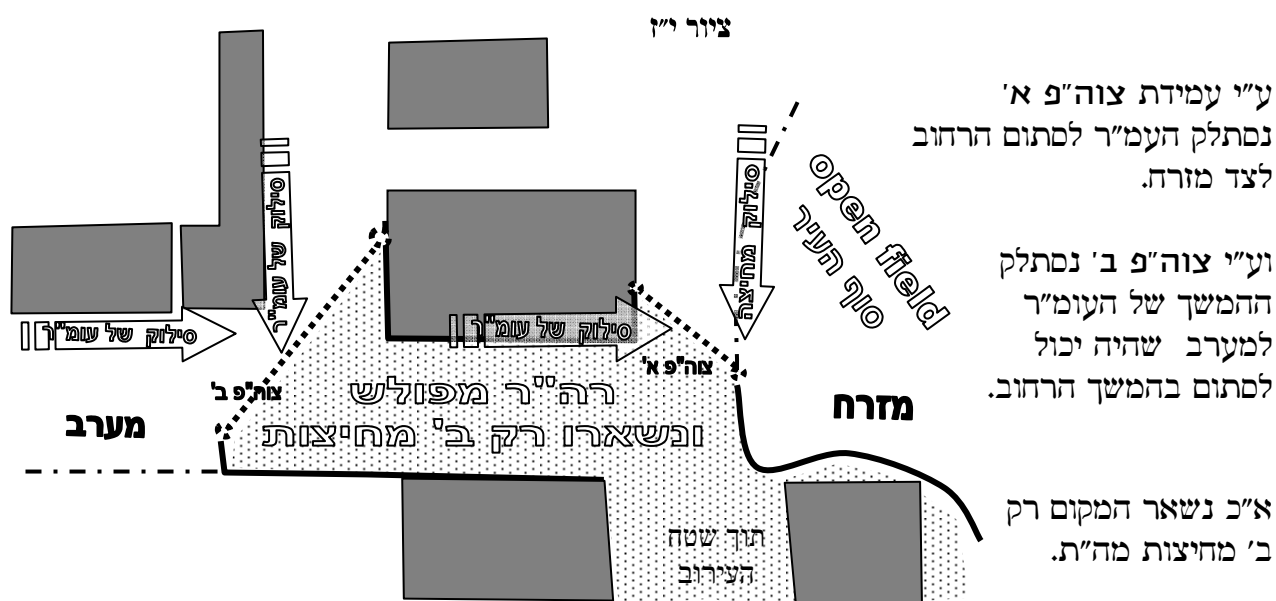
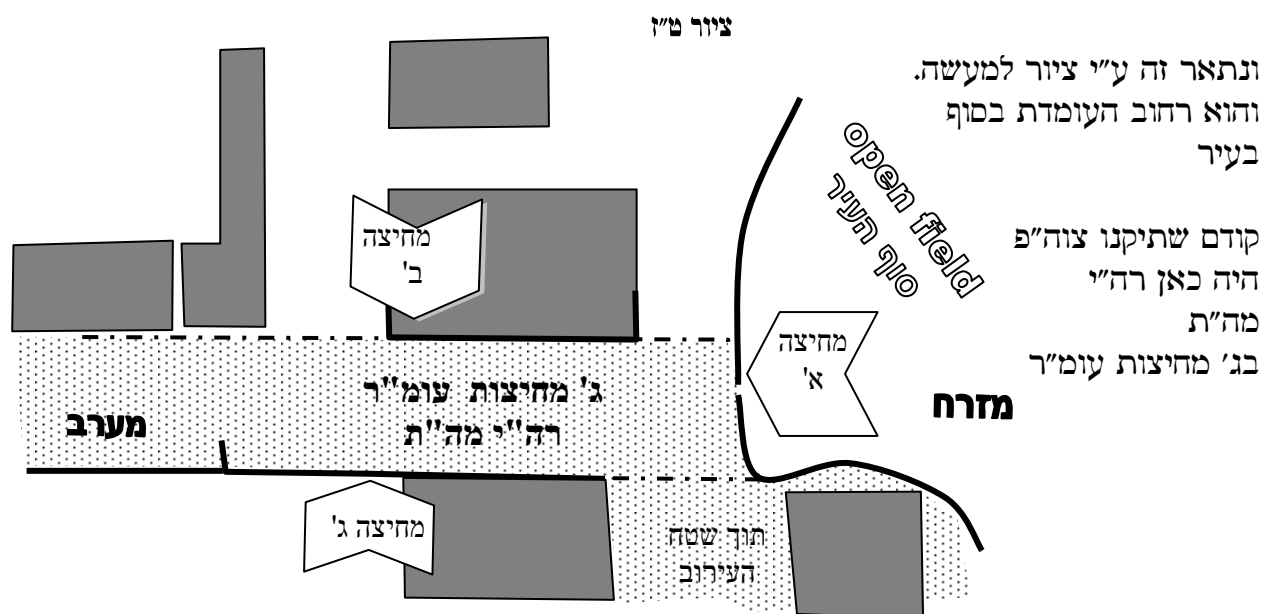

(ג) סילוק מחיצה ע"י צוה"פ

התירוץ השני בנוי על היסוד (שביאר החז"א כבר בס' ע' ס"ק כ"ב) שע"י צוה"פ, מסתלק העומ"ר, כמו שכבר ראינו בציור ח' לעיל.

ביאור הדבר הוא, שהעומ"ר אינה סותמת את הפרצה ורק מחשיב המקום כ"גדור".

צוה"פ לעומת זה נחשב "מחיצה שסותמת" את הפירצה ולכן בכוחה לסלק את העומ"ר.

ג) [כיוון שצוה"פ אלו חלקם מעבר לקו העומ"ר הרי למשכנ"י אין להם מתיר של עומ"ר כלל, וגם למ"ד לא ארום"מ לא מהני. הוג"מ רוזנר]

מתקני עירוב לפי דברי עצמן סמכו בזה על סתמא, ר"ל בדרך כלל יש עוד עומ"ר חיצוני. למעשה בדקנו את השטח של העירוב במקומות שבא לסוף העיר ומצאנו שצדקו דבריהם, כי אכן יש עוד מחיצות של עומד מרובה אחורי הסילוקים שנעשו ע"י הצוה"פ.

י"א) העולה לענין מעלת ההידור של המחיצות

ע"י ציורים אלו ביררנו שנתקלקל העומ"ר של עצם מחיצות העירוב וצריכים לסמוך על היקף היצוני של עומ"ר. היקף היצוני זה, הוא קיים רק לפי כל הקולות של החז"א. נתברר לפי כל הנ"ל שה-90% עומד שיש למעשה בעירוב זה, אין בזה הידור בהילכות מחיצה מצד דיני עומ"ר. ושוה עירוב זה לעירוב פשוט המקיף את השטח ע"י צוה"פ לכל אורך ההיקף. המעלה היא רק שמחיצות גמורות אין מתקלקלים כ"כ מהר, והבדיקה מידי שבוע היא יותר קלה.

לסמוך על היקף של נהרות Irwell, Irk וה-motorway לעשות מחיצות דאורייתא ראיתי טוענים שיש מחיצות עומ"ר טבעיים סביב שטח העירוב ויכולים לסמוך על היקף של נהרות Irwell, Irk וה-motorway לעשות מחיצות דאורייתא. אחר בירור נודע שנהר Irk הולך בהרבה מקומות תחת הקרקע. ובכמה מקומות אחרים נראה שיש רק מחיצה בידי שמים וצ"ע בכמה פרטים אם יש לסמוך עליה כחלק של מחיצה.

סיכום תוקף המחיצה של העומ"ר

- אין דיומדין בקרנות או חיבור מחיצות א"כ אין קיום מחיצות לבית אפרים.
- אין מחיצות למשכנ"י מב' טעמים (1) שאין צירוף עומ"ר בכמה קרנות (2) הצוה"פ אינן בשורה עם העומ"ר, וא"כ צריכים לסמוך על הקולא שפירצות י' או ט"ז אינן מה"ת.
- יש רק עומ"ר להחז"א במדריגה התחתונה ע"י שורות בתים יותר רחוקים שמחזיקים עומ"ר, ובנוי על זה שרה"י היא כמחיצה גודרת.
- (ודע דמה שמבואר בבה"ל ס' שם"ד שלדעת המ"מ ברמב"ם היקף צוה"פ לחוד מהני מה"ת וכן הוא בה' הרשב"א וכן מבואר בשו"ע הגר"ז, אין זה מהני להתיר למעשה כי לשיטת הרמב"ם יש א"כ גדר של רה"ר מדרבנן שצריך דלתות הראויות לנעול והוא דיעה ב' בשו"ע שם.
- ולסמוך על צוה"פ כצירוף להקל באופן של ס"ר אינו מוסכם כדמבואר לדעת הבה"ל שם וכן סותם למעשה הצמח צדק על משניות עירובין סוף פרק ה' ע' שם היטיב באריכות דבריו).

ענף ג'

פרטים שונים בדיני צוה"פ ומדידת פירצות

י"ב) נטיות בקנים של צוה"פ

יש ד' אופנים של נטיות ונבאר בהן הדין. (גדרי נטיות הפוסלות מבוארים בספר תיקון מבואות פרק י"א סע' נ"ה – נ"ט)

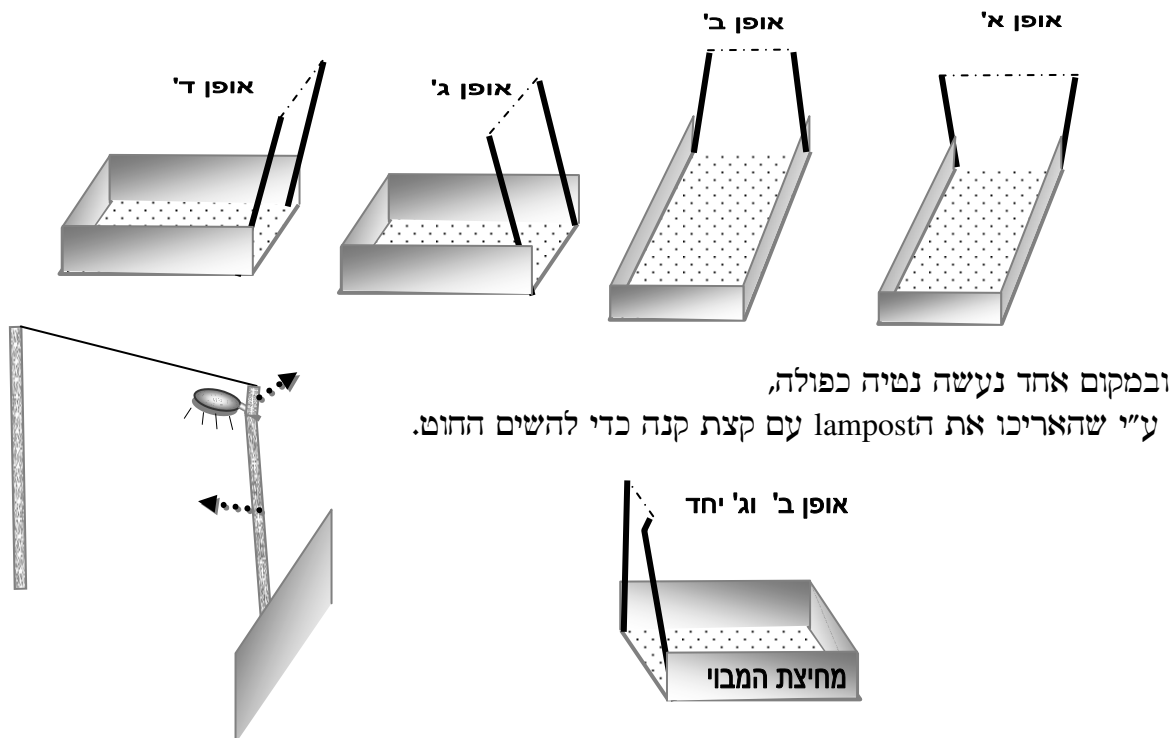
א) נטיה שנשארים הקנים שבצד והקנה העליון בשורה אחת, הקנים נוטים לחוץ. הוא כשר לכו"ע.

ב) נטיה שנשארים הקנים שבצד והקנה העליון בשורה אחת, הקנים נוטים זה כלפי זה. בחז"א ס' ז' אות ו' בתחילה היה דעתו להקל אולם בס"ק י"א חזר מזה.

ג) נטיה שלא נשאר הקנה העליון נגד הקו של עמידת הקנים אלא נטוה לחוץ השטח או

ד) ... לפני השטח. בזה כבר מבואר בהגהות הכמת שלמה על השו"ע ס' שם"ב סע' י"א לפסול דחשיב כצוה"פ מן הצד מאחר שאין החוט עובר ע"ג י' טפחים החתונים של הקנים שהם עיקר הפתח. וידוע המכתב של מרן קה"י בקריינא דאגרתא ח"ב ס' צ"ו שלמעשה החמיר החז"א מאוד בענין זה.

למעשה נמצאים נטיות של אופן ד' בכמה מקומות שסמכו על lampposts שאינן ישרים.

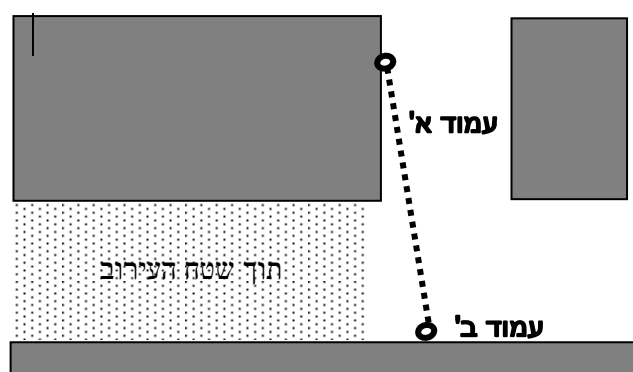

Experience has shown, that one has to check the poles for straightness even after a minor earth-trembling.

The impact onto the poles is multiplied through the tension of the string.

י"ג) סיכום סניפים להקל שסמכו עליהם בריני צוה"פ

1. בפרצות מן הצד (ע' שו"ע ס' שס"ה סע' ב' ובה"ל ד"ה צריך) רק תקנו בצוה"פ בפירצה יותר מי' להגר"ח נאה, בתנאי שיש שם דלת שאפשר לסגור. למעשה יש נידונים במדידת הפרצות יותר מי' (שיתבאר בס"ד בחלק השו"ת מס' 6 באריכות).
2. החוטמים יוצאים מבין הקנים. ע' מ"ב שס"ב ס"ק ס"ז ב' דיעות בזה, וע' שס"ג שע"ה צ"ס"ק י"א. אולם למעשה אין ראייה מדיכרי המ"ב בשם מחצה"ש ליוצא מבין הקנים, שיש לומר שהמחצה"ש מדבר בקנים רחבים. וע' חז"א ס' ע"ז ס"ק ו' פוסל. המקיל מפורש בזה הוא שו"ת שערי ציון ס' ג' (ביאלסקי).
3. הקנים לא ישרים בכמה מקומות הכל באופן שניכר לעיין, ויש נטיות לתוך ולחוץ לעירוב, ע' לעיל אות י"ב. (גדירי נטיות הפוסלות מבוארים בספר תיקון מבואות פרק י"א סע' נ"ה – נ"ט וידוע המכתב של מרן קה"י בקריינא דאיגרתא ח"ב ס' צ"ו שלמעשה החמיר החז"א מאוד בענין זה)

4. עמודי צוה"פ הם נראים מבחוץ מצד אחד.

יש מקילין בזה (ע' במדור השאלות אות 2). אולם זה חידוש לסמוך על זה בחשש דאורייתא.

ועוד זאת יש לדעת כי כל עירוב ציבורי הכולל רחובות שיש בהן עכו"ם צריכם לשכירות רשות.

5. ויש לדעת שכבר בזמן של החכם צבי נתעורר השאלה שאין כהיום לממשלה כח להכנס לבתים כמו שהיה מקודם. לכן יש ספק גדול אם מהני שכירות כלל. מנסים לעשות שכירות מן המשטרה וגם חברת חשמל וגז ועוד, מ"מ לדעת מהגרי"ש אלישיב זצוק"ל עדיין לא יצאנו מידי ספק.

ציורים נוספים בכירור המציאות: ע' בחלק שו"ת.

י"ד) נספח בעינין קרפיפות ושכירות

גם יש לדעת שבזני העירוב רק החזיקו קרפיפות שיש בהן זרעים (allotments) לקרפיפות. הרב המפקח הוסיף להקיף מקצת קרפיפות שהם אינן ראויים להילוך בני אדם.

ידוע שלא הקיפו Kersal Moor שיש באמצעו כמה ב"ם שאינן מסורים להילוך כלל. על הקרפף החולך ליד Butterstyle Lane בסופו Lowther Road הוא יותר על ב"ם לכל הדיעות. יש לדון בו הרבה, כי הוא אינו ראוי להילוך מחמת נמיה החזקה שבו שהיא הרבה יותר מתל המתלקט.

באנו בזה לשאלה נוספת:

האם שטח שהוא בנמיה יותר של תל המתלקט גודר את עצמו מן שאר השטח שמעתי מה"ר מאיר רוזנר שליט"א שאין לומר כן. כי ודאי לא פקע מן התל המתלקט שייכות להשטח. ומצאנו לענין תחומים ששטח כזה עדיין מחייבים לקדר ולא שייך לדלג עליו. וא"כ דינו כקרקע. והיסכים עמו הגר"נ קרליץ שליט"א.

אולם יש עוד קרפיפות אחרות שלא הוקפו ובתוכם גם קרפיפות שאינן מסורים לציבור. ויש בזה ריעותא נוספת כדמבואר בחזו"א ס' פ"ט ס"ק ז'. וגם במקום שאכן היקיף הרב המפקח בנה צוה"פ קלושים ארוכים שיוצאים מחמת זה מבין הקנים.

ולא בקדקנו לעת עתה בכל הקרפיפות.

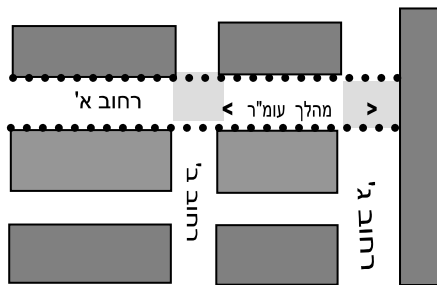
ענף ד'

שאלות ותשובות

אחר בדיקת רוב היקף מחיצות בעירוב החדש בעירנו ונתעוררו לי כמה שאלות.
וארשום בקצרה מה שנתברר ע"י הג' ר' מאיר רוזנר שליט"א

בתשובה ארוכה הוסיף הגר' מאיר רוזנר לבאר פרט חשוב בשיטת החז"א.
הבאתי כאן תמצית דבריו והם יסוד גדול להבנת שיטת החז"א.

ציור ג'

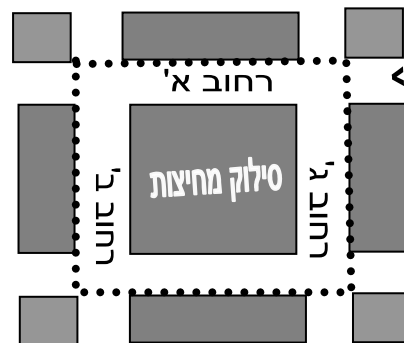

1. ראה בציור ג' איך שהחזו"א צייר את החידוש
שלו: רחוב א' עושה עומ"ר לרחוב ב' (ציור ג').
דהיינו אחר שרחוב א' הוה רה"י, אז הרה"י
שבאמצע הצומד (מצוין בריבוע) הוא סותם את
רחוב ב' וג'.

ובאמת תמוה למה לא צייר באופן של ציור י"ד, הלא כל
רחובות המקיפות יש להן עומ"ר, וא"כ גם בלי שרחוב
ג' סתום כנגד רחוב א' יש עומ"ר?

ויש לתרץ זאת בב' אופנים

ציור י"ד

למה צריך להיות
סתום כאן ??

א) הבנין באמצע הוא מסלק את העומ"ר של רחוב ג'
מרחוב ב' וכן לכל הרוחות. ולכן יכול רק רחוב א'
לסתום את רחוב ב' אחר שנעשה רה"י (גם באמצע
הצומד). שזהו חידוש של החזו"א שלא נמצא במחברים
שלפניו, שרשות היחיד א' גדור רה"י ב' וג'.

נלמד מכאן יסוד גדול שמחיצות העומדות ברחוב
אחרת אינן מצטרפות למנין וחשבון מחיצה ברחוב

שניה אם יש בנין ביניהם, דיש כאן סילוק מחיצות. והוא הדין אם יש בצד מזרח העיר
מחיצות אינם מימלא חשבים למחיצה לסוף צד מערב, אלא צריך לדון בצד מערב, תוך
היקף מחיצות של הרחובות שם מהו הגודר בפועל.
(ה.כ. באמת הדבר פשוט רק הארכתי בזה בגלל שהרבה לומדים נתווכחו על פרט זה,
ולא שמו לב שבחזו"א עצמו מוכח דבר זה.)

ב) שמאחר שמצד טבעו הרחוב ב' וג' הולכים צפון דרום, לא מתיחסם להם העומ"ר של
רחוב א' כלל שהולך מזרח מערב.

ולכן צריך החז"א לחידושו שנעשה הריבוע של העמוד רה"י, ורק בזה יש גדר לרחוב ב' וג'.

הקדמה לשאלה הבאה:

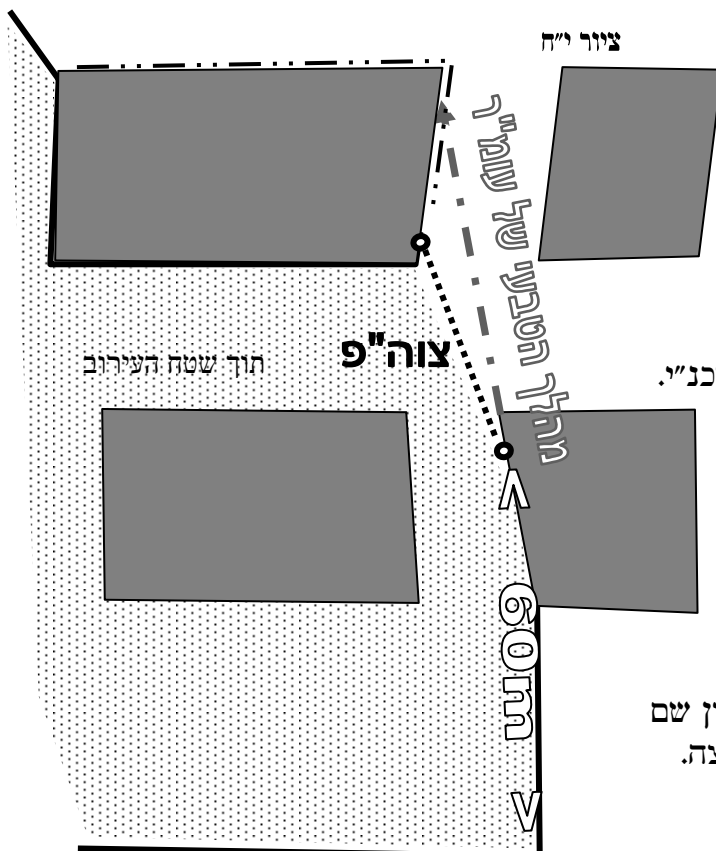
יש לדעת כי אי אפשר לחשבן העומ"ר אם מחלק הכותל של מחוץ לשטח, בציור י"ח למטה מסומנים מחיצות אלו בקו זה:

לאומת זה מסוימים המחיצות הגודרות כלפי פנים בקו זה:
יסוד זה שמחיצות הנראות מבחוץ אינן גודרות מבפנים הוא מבואר ברשב"א עירובן דף י: וביאר טעם הדבר שמחיצה הנראה מבחוץ, שאינה מתרת במקומה, אין בכוחה לגדור מבפנים.

דבר זה גם נתבאר מתוך דיברי החז"א שמבוארים בעמוד הקודם שבאופן שיש בנין באמצע יש סילוק מחיצות.

מפת העירוב מצינת ההיקף מבחוץ. לעיני הרואה נראה המשך יפה של עומ"ר.

אולם כל זה הוא רק לחזותא בעלמא. באמת צריך דקדוק רב בבדיקה תוך השטח עם יש עומ"ר אמיתי העוזר מצד דין.

2. האם צוה"פ שאינה בקו העומד מרובה יכול להחשב המשך המחיצה שמהני לסגור פרצה יותר מ' לדעת משכנות יעקב.

ת: בציור כזה היה מהני נמיה גם להמשכנ"י. כי הצוה"פ הולך באותו רוח של העומ"ר הטבעי. לכן יש לומר שהעומ"ר נעזר מן הצוה"פ והולך דרכו. גם אין הנמיה יותר משיעור תל המתלקט ולכן הצוה"פ הוא עוזר רק לרוח אחד.

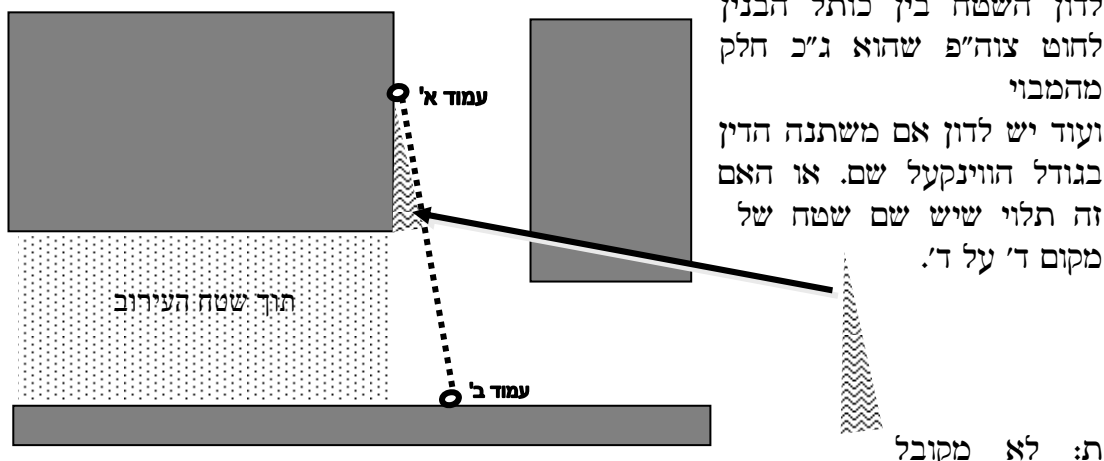
ציור דומה מופיע לעיל בענף ב' (עמוד 11) עיין שם שלמעשה לא היה בחלק העומד רוב נגד הפרצה.

(באמת כאן נוגע ג"כ מה שנכתב לקמן בשאלה 6)

3. צוה"פ הנראה מבחוץ מצד אחד

הנה דעת תבואת שור הובא בחת"ס ח"ו ס' ל"ד שעמודי צוה"פ צריכים להיות תוך חלל הפתח וחת"ס מקיל.

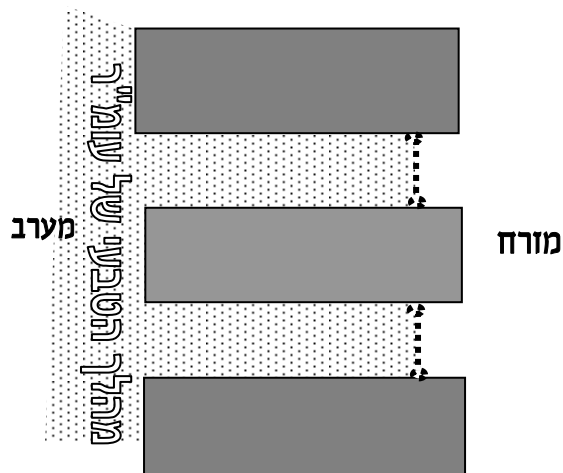
ידוע שהחז"א ס' ע' ס"ק ט"ז והקה"י עירובין ס' ו' החמירו מאד בזו. הנה עמוד ב' הוא ממעט חלל הפתח. אולם עמוד א' אינו ממעט. האם יכולים להקל בזה

אצל מתקני עירוב בא"י הפסק של נתיבות השבת וזכ"ל שמע הרב המפקח על העירוב מהג' ר' שלמה מילר שילט"א] שמוקלים בזה. ודע עוד שהנתיבות שבת מדובר במקום שלשיטתו אין חשש ס"ר. ולמעשה כאן במנשסתר מדובר בדאורייתא לכן יש ודאי להחמיר.

(ע' ספר תיקון מבואות פרק י"א סע' כ"ב וכ"ג ובהערות שם)

4. אם רוצים לצאת דעת המשכנות יעקב האם יכולים לסמוך על על צוה"פ שאינן עומדות במקום העומד מרובה

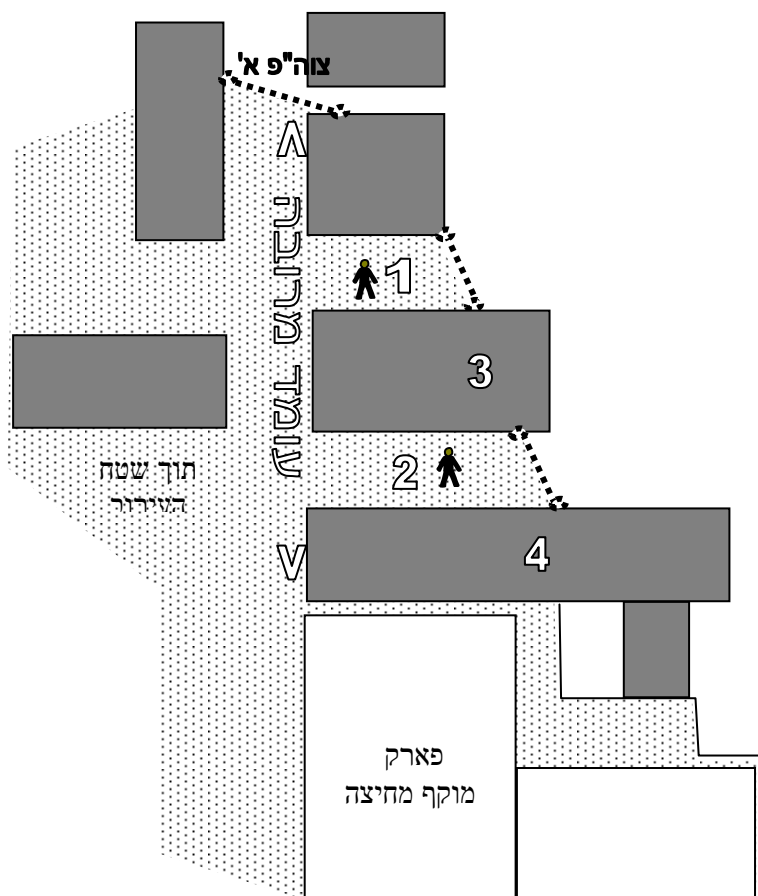

ת: לפני שבאים לדון על עצם השאלה יש לציין שמודדים העומד בפנים השטח (ר"ל במערב) ואדרבה נסתלק העומד"ר השני (מזרח) ע"י עמידת צוה"פ.

דעת הג' ר' משה בערלין שליט"א שאם רחבות הקטנות הם כרמלית יכולים להקל. רק באם שניהם רה"ר צריכים להחמיר כי הרשות הרבים השני גם צריך לעומד"ר.

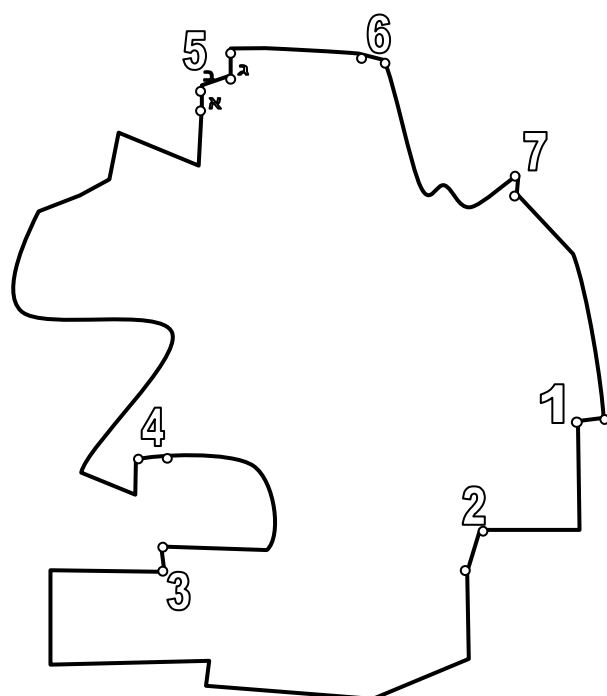
דעתי שאין להקל בזה אפילו תוך כרמלית.

(הפסק של הג' ר' שלמה מילר שליט"א לרב המפקח שהכשיר בזה
לא מבורר אם היה גם באופן של רה"ר בב' צדדים או רק בכרמלית)

בציור זה יש אותה השאלה וכאן הוא נוגע לרה"ר בכל הצדדים. דע דצוה"פ א' אין לה שום עומ"ר לכל הדיעות !!!

(הנה באופן זה קודם עמידת צוה"פ האדם העומד בשטחים 1 ו2 אין לו אלא ב' מחיצות ומה אהני לי עומ"ר שלאחר גבו.)

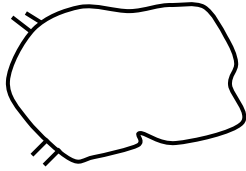

5. באיזה מקומות צריכים לדקדק על המשך המחיצה של עומ"ר ונחשב קרן

[ר"ל לדעת הבית אפרים היו צריכים שם להעמיד דיומדין, ולמשכנ"י צריך לסתום העומ"ר לרוח האחר. כמו שהאריך לבאר שו"ת משנת ר' אהרן ס' ו']

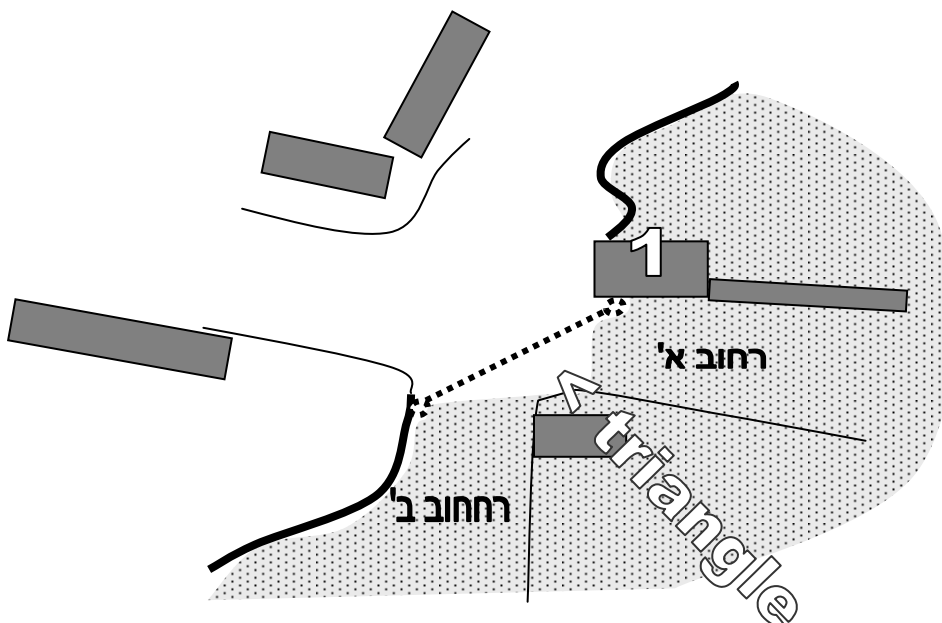
ת: דע שכל בליטה צריכם לדון עליה לעצמה.

(ה.ב. ע' תשובת החז"א לבעל שלום יהודה ס' כ"ה (ע' הספר ס') חומת ירושלים לא היתה מרובעת, אלא היתה עגולה או מקומות עגולות והיו בליטות וכניסות ומש"ל כמה אופנים שהפרצות לא השאירו עומ"ר במקצתן ונשארו הרבה חומות דלא נשאר עומ"ר, ועדיין היה רוב ירושלים בעומ"ר כזה *

אם נעשו ב' פרצות חשיב כפרצה בקרן זווית דכל פרצה בעיגול הוי כפרצה בקרן זווית שאין כאן עומ"ר שאין מי שיחייב לראות את העומדים כמתעגלין זכנ"ז, וניהא דברי מהרא"ז בפשיטות. עכ"ל.)

6. האם יש סילוק מחיצה ע"י בנין 1 כזו וא"כ אין בזה קיום עומ"ר למשכנות יעקב ?

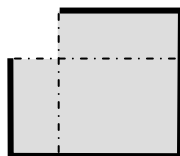
ת: כאן אין עומ"ר כלל אפילו לדעת החז"א שצוה"פ יכול לסתום ב' רוחות.

כי כל השטח בין רחוב א' לב' שאינו נקוד

(the unshaded triangle between the two roads and the צוה"פ)

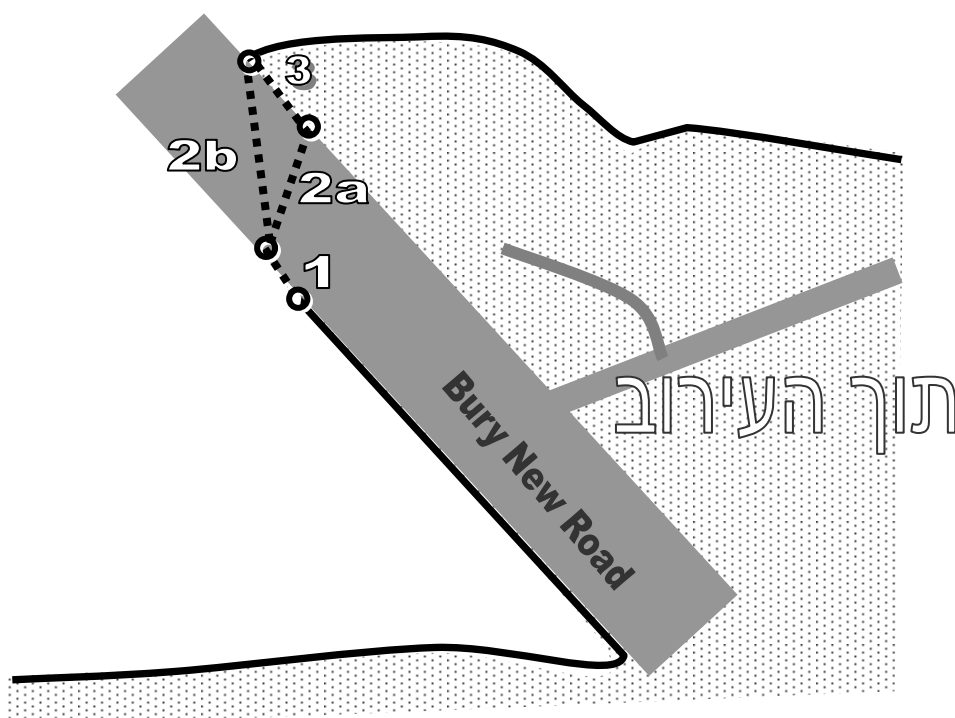
אין לו שום עומ"ר וכדבריו של החז"א לענין פרצה בקרן זווית, ששטח שאינה מוקף מחיצה לא יכול להתהפך לרה"י כי אין לו מחיצות.

[ה.ב. הדבר מבואר מפורש בתשובת החז"א לשלום יהודה שם ע' נ"ד בציור ב', שבאופן של קרן זווית חשיב מחלך רה"י כזה * וק"ו לציור שלנו שיש כאן סילוק מחיצה בפועל ע"י צוה"פ.]

(וצ"ע בדיברי חז"א שסותר משנתו מס' ח' סס"ק א' ע' שם דשם דעתו שמה"ת הרשות הולך באלכסון. לכאורה דבריו בתשובה אחרונים? אולם כד נדייק בס' ח', החז"א מסתפק בזה אם דין ביטול פתח בקרן זווית הוא מה"ת ודדרבנן. ורק על צד שהוא דרבנן צידד שהרה"י הולך באלכסון. בתשובתו לשלום יהודה שהם באמת אחרונים החליט שדין זה מה"ת ולכן החמיר בציור שהתקנו כאן.)

7. מהלך צוה"פ היה 1 - a2 - 3 שוב תקנו והוסיפו חוט נוסף b2.

עצם הקרן אין קיום
עומ"ר לכל הדיעות.

ההוספה של חוט b2 לא
שתיקן אלא שקילקל.
באופן שהוא עכשין הוא
מסולק ע"י חוט 2a ובאם
יתקלקל משך הזמן חוט 3
אין שום צוה"פ, כי a2 אין
לו שום המשך וחוט b2
מסולק ע"י חוט 2a דוק
ותשכה.

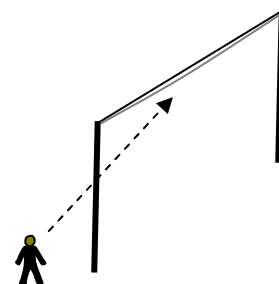
אורך צוה"פ 2b עולה 55
מטר.

דרך אגב יש לדעת הכללים שנתבררו ע"י הנסיון שאין להעמיד קנים ברוחק יותר מ20
מטר. וודאי לא למעלה מ32 מטר כי לא שייך מתיחת החוט. עובי החוט צריך להיות 1.6
mm.

חשבון פשוט לכל בר דעת:

העמודים הגבוהים בעירוב הם בדיאגנל בערך 12cm, וא"כ עולה חצי
הקנה ל6cm. והנה זה במציאות בילתי אפשרי שלא יצא החוט באורך של
55m מבין הקנים! ולא יועיל לזה שום חוט ושום מתיחה. וקרוב לודאי
שיוצא גם מגי טפחים שעולה עם חצי הקנה ל 30cm להגר"ח נאה.
ודע עוד, כי לא רק החוטים, אלא גם עצם העמודים נדים כבר ברוח
רגיל.

To see the string in this distance and to assess the
amount of its swinging needs training and experience.
One has to start to observe in places where one can stand
behind both poles of the צוה"פ, then it's possible to see
much clearer how far the string swings.

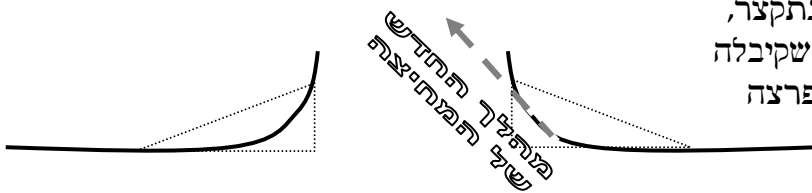
8. מדידת פרצות המתקצרות

למה מדדתם את עומ"ר בקו הישר ממש ששם יש באמת פרצת עשר, הלא יכולים לסמוך על שיעור תל המתלקט (לפי חידוש החז"א סוף ס' ע"ג) ולמדוד במקום שמתקצרת הכניסה ושם אין פרצת עשר?

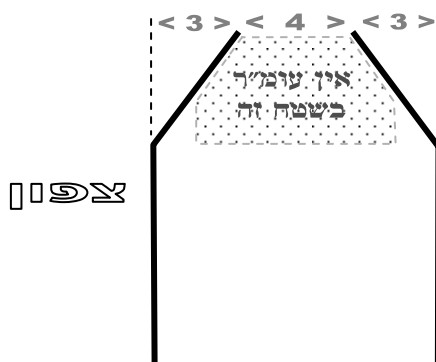
תוך בעירוב

ת: נכון שיכולים למדוד במקום שנתקצר, אולם שוב צרכים להמשיך בכיוון שקיבלה המחיצה עכשיו, ואז בדרך כלל הפרצה עוד יותר גדולה.

להבנת רקע השאלה יש להקדים דברי החז"א (ס' ע"ב ס"ק ה') והוא מדבר שם על חצר בציור כזה:

מזרח

לכאורה המחיצות באלכסון עומדים כהמשך של הכתלים בצפון ודרום וא"כ אין לשטח הנקוד מחיצה כלל כלפי מזרח.

מחדש החז"א כי המחיצות באלכסון נחשבות כגודרות לשני רוחות, לצפון ודרום וגם לצד מזרח. וזה מהני אפילו להשטח (המסומן בניקוד), שבו נתקצרו הכתלים, וכבר אין עומ"ר.

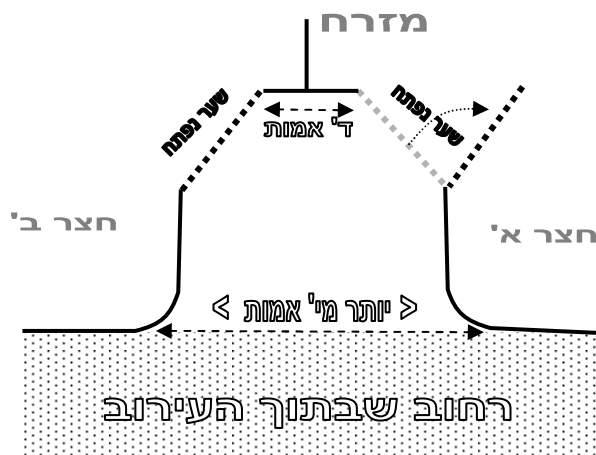
הטעם שזה נחשב כמחיצה לצד מזרח מבואר בחז"א שם, משום שכלפי חלק המקום המרובע, שיש לו כתלים ישרים, אין האלכסון צריך לגדור צפון או דרום ורק למזרח, לכן חשוב זה עומ"ר למזרח אף להשטח שהוא צריך מחיצות האלכסון גם לצפון ודרום וגם למזרח.

הנלמד מכאן הוא כי אם המקום הפנימי מגלה לנו מהלך מחיצה הרביעית, אז נקבע שמהלך מחיצות האלכסון הוא מזרח, ולכן נחשב המקום נסתם בעומ"ר במזרח.

הלא מכאן יש סתירה למה שכתבנו בתשובה לשאלה 6, שצריכים למדוד העומ"ר במהלך הרחוב בקו הישר, ואם לאו כן הולך העומ"ר עם כיוון האלכסוני במקום שיוצא הנטיה לשיעור תל המתלקט?

וצ"ל דזהו גופא שמלמד לנו החז"א, שדוקא במקום שיש גילוי מג' מחיצות האחרות, נחלט שהאלכסון שייך למזרח.

משא"כ בשאלה שלנו, כשעומדין בשטח פתוח של העירוב, ואין לנו בדרך כלל ריבוע של מחיצות שמגלה לנו החילוך של המחיצה בסוף האלכסון. לכן אם רוצים למדוד במקום שנתקצר, בגמר הנטיה של 25° צריכים להמשיך הקו בכיוון שהוא הולך עכשיו.

ודע שמקום מדידת עומד"ר חשוב גם בציור כזה:

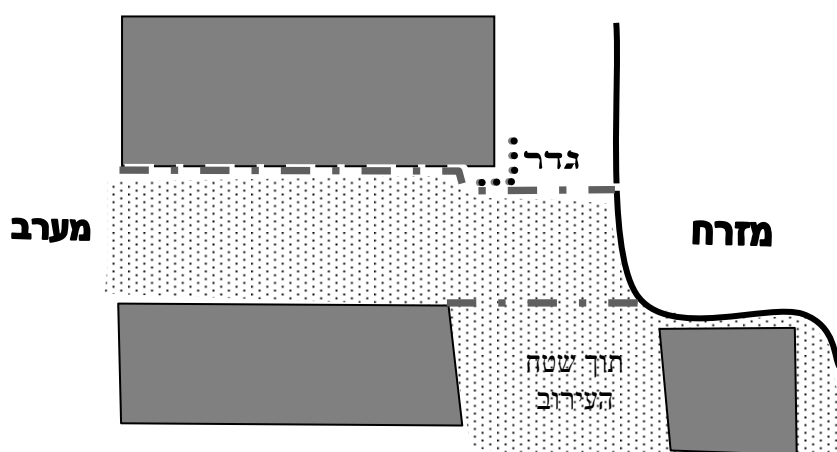
כי במקום הפרוץ לרחוב יש פרצה יותר מי', א"כ צריכים לחפש סתימת הפרצה בתוך המבוי.

בסוף המבוי יש רק עומד ד' לצד מזרח. השערים באלכסון שייכים עדיין לצפון דרום, כנ"ל לעיל בחז"א כי רק תוך היקף ישר יש גילוי לקבוע האלכסון למזרח. א"כ אין סתימה לפרצה זו שהיא יותר מעשר.

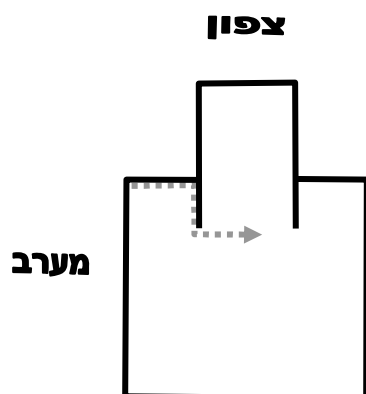
הגם שיש שעירים לב' הפתחים וכל שער הוא פחות מי', מ"מ לצד מזרח אין עומד רק ד' ואתי אורא מהאי גיסא ומהאי גיסא ומבטל ליה.

לפי כללי בוני העירוב שלא לסמוך על דלתות בפירצה יותר מי', יש כאן סתירה. (הציור הוא למעשה בתוך העירוב) העיצה לתקן ע"י צוה"פ במקום הפרצה.

9. שמעתי מכבודכם כי אם יש עיכוב במהלך העומד"ר הוא מוצא לעצמו מקום לצאת. למה לא אומרים שהוא מופסק ואין המשך, וכמו שצוה"פ מסלק עומד"ר להחז"א כל שכן מחיצה גמורה כמו הגדר מציור זה?

דין זה נלמד מהא דכותלי חצר קטנה הנכנסת לחצר גדולה וכמו שמבואר כבר בענף ב' ע' 10 ציור ז'. ע' חז"א ס' ס"ה ס"ק מ"ה אותיות א' וז'

בדין חצר קטנה הנכנסת לגדולה, יש להקשות למה לא נאסרה הגדולה, הלא הפסים מן הצד הם מסולקים ע"י כותלי הקטנה הנכנסים וא"כ למה לא נחשב הגדולה פרוצה לקטנה הלא אין דבר שגודר כנגדה. ואפילו שנתיר הצדדים מ"מ חלק האמצעי הוא פרוץ ויאסור על הכל?

בע"כ מבואר כאן השני פסים בצפון גודרים הצפון אפילו נגד הפרצה. א"כ מבואר כאן שהעומד מחפש לעצמו מקום לצאת ואין הכתלים שנכנסים מסלקים אותו.

וכן הוא לענין שאילתנו אין הגדר מסלק את העומ"ר.

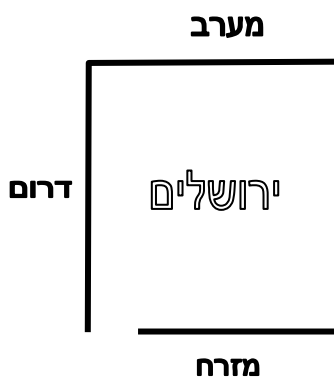
בס"ד

מכתב א'

לכבוד הרב הג' ר' שליט"א

באתי להביע ריגשי הכרת הטוב על אודות ההערות והתיקונים ששלחתם לי הם עודדו אותי לעיין עוד הפעם בכמה פרטים ועיי"ז נתלבנו אצלי עוד דברים.

א. מאחר שכתב החז"א שדברי הבית אפרים מסכימים אתו, מבואר שהחז"א הבין שגם להב"א לא צריכים מדין תורה דיומדין וסגי בעומ"ר מג' צדדים כמו להחז"א. ואיך כתבתי שצריכים דיומדין מדין תורה.

ראיות שהחז"א חולק על דין דיומדין וצירוף קרנות של הבית אפרים

מצאתי בעזה"ת בב"א ס' כ"ז ד"ה ועכ"פ (ע' 104 דפוס ישן) שמיישב הסתירה דירושלים היה נחשב רה"ר לענין שבת ומ"מ היה נחשב למוקף מחיצות לענין אכילת קדשים. ודעתו שגם בציור זה <

ירושלים כבר אבד שם ד' מחיצות לענין שבת. ואפ' יתוקן בצוה"פ לא מהני דאתי רבים ומבטלים אותן. דרך באיכא שם ד' מחיצות אמרינן דלא אתי רבים ומבטלי מחיצתא. וכ"ש אם היו פרצות בעוד ב' קרנות.

והנה ציור כזה שפיר הוה עומ"ר בד' רוחות להחז"א.

(וע"ע בב"א ס' כ"ז בסופו ד"ה ומעתה ע' 98, לכאורה כבר שם מבואר כן)

לכן צ"ל דכונת החז"א "שהגרא"ז מסכים עמו" רק נאמר על עיקר ההכרעה דפירצת יותר מ' אינה מה"ת. ושוב מצאתי שכ"כ מרן החז"א בעצמו במכ' ב' לבעל שלום יהודה ס' כ"ה (ד"ה מה) וז"ל מה שאני נוטה לדעת מהרא"ז וצ"ל בפירצה עשר [ע' בס' מ"ג סק"ח] הוא משום שהוזכר תמיד [פרוץ ב]מלואה "ויתר מעשר", ע' שם. וכן מוכח בספר חז"א ס' ק"ז סס"ק ח'.

ב. עוד צדדתם בדבריכם

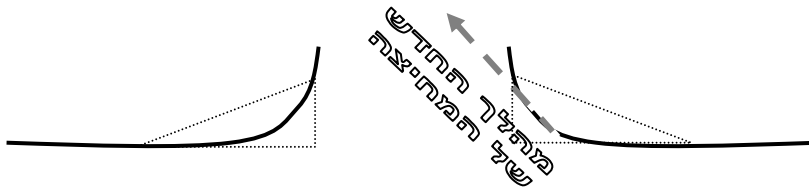
(א) שגם בלי החידוש של החז"א שרה"י אחד גודר גם רחוב שניה שהיא מאונכת לה (diagonal), יכולים לדון על הרחובות שלנו כרה"י מה"ת כי כל הרחובות יש להם עומד נגדם (T-junction) חוץ מהרחובות בקצה העיר.
(ב) ולכן נידון הערוב היא ברשות דרבנן ובוה יכולים לסמוך על ס"ס כדעת הפרמ"ג ביו"ד, שאם ספק אחד מצדד שהענין הוא דרבנן ויש עוד ספק יכולים להקל.

(א) הנראה בזה אחר בדיקה במציאות הענין כי ל Bury New Road אין לה שום עומד מאונך נגדה וידועה לי מהלך הרחוב עד Central Bury בצפון וגם מהלכה

לדרום בתוך מנשסטר עד שהיא יוצאת משם.
אולם יש לדון על מה שמהלך הרחוב מתעגל קצת למעלה מן ה Fire station.

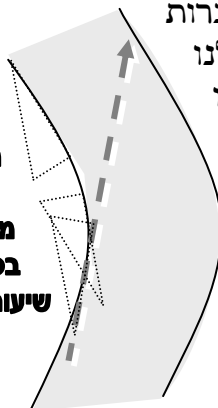
עומ"ר ברחוב המתעגלת

ונראה בזה לפי המבואר בקונטרס שלנו בחלק שו"ת אות 6 (ע' 27) כי בדבר התעגל, הולך העומ"ר עמו, ונמשך ממהלכו האחרון. אם לא רוצים ללכת עם העיגול, יש לנו האפשרות להמשיך העומ"ר באופן המהלך הישר של הרשות קודם התחלת העיגול, ולחברו עם מחיצה הממשכת מצד האחר של הפרצה הגודרת והולכת ברוח של הרשות.

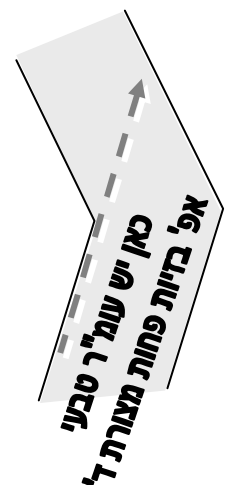

ולכאורה אם מהלך של כל הרחוב הוא בעיגול, לב' הסברות הולך העומ"ר עם הרחוב כי מהלך המקום מצביע לנו להמשיך עם העיגול. כי מאיזה נקודה נחליט לצאת מקו הרחוב, כזה <<

מי מרשה לנו
לצאת כאן
מנטיה הטיבעית
בפרט שהיא תוך
שיעור של תל המתלקט

אם לא שהוא קרן כמין ד' או אפילו פחות מזה, באופן שהוא קרן זוית ולא מעוגל, ששם מהלך מערבי השני הולך ישר תוך צד הראשון, כזה >>

הדברים מפורשים בחז"א ס' ס"ה ס"ק ה' בדברו על דברי הרא"ש בענין מבוי עקום. שיטת הרא"ש שאפילו עשה צוה"פ בשני צידי המבוי עדיין צריכים לחי בעקמימות. וצ"ע ל"ל לחי תשתרי בעומ"ר ונראה דהכא נידון כחד מבוי עגול ולא עליה שם עומ"ר עכ"ל. כאן הגם שהוא זוית נחשב הזוית כעיגול כי כן הוא מהלך השתמשות של המבוי, א"כ ק"ו שבמקום שהוא עגול לא חשבינן ליה כקרן זוית, כי אם אין המשל אמת איך נלמוד ממנו נמשל. ופשוט שהוא דין תורה הגם ששם נוגע לדרבנן.

ודע עוד שלפי דברי חז"א גם Upperpark road ואפשר אפי' Singleton Road אין להם עומ"ר נגדם. כי במשך מהלכם רק מתעגלים ובסוף נכנסים בעיגול לתוך רחובות אחרים.

לדון ס"ס כדעת הפמ"ג

- ג. בנוגע ל(כ') לדון ס"ס כדעת הפמ"ג אם ספק אחד הוא אם הענין דאורייתא או דרבנן ויש עוד ספק, דיש להקל.
- אם יש ג' מחיצות עומ"ר יש לדון שהדין עם הבית אפרים ומצרפים הספיקות
- הספק אם צריכים ס"ר ברחוב אחד
- הספק אם צריכים רה"ר מפולש ממש

אם כנים אנו בהנ"ל (א') שבלי חידוש האחרון של החז"א אין לנו ג' מחיצות. לכאורה נפשט כבר נקודה (ב') ג"כ, שאין לנו ג' מחיצות לרוב הדיעות, ולא היה ניהא לכם לדון ס"ם כה"ג.

האם יש לצרף שרחובות אינן מפולשים ממש במכוון

אולם חוץ מזה נראה שבעצם צדדי הס"ם יש מקום לדון. בפרט בהצד של מפולש. וכבר כתבנו ע"ז בענף א' ס"ק ג'. כי בשיטת רש"י שהוא המקור בשיטה זו, נראה שמכוון משער לשער רק נאמר או בעיר שאין ס"ר מצויין שם וצריכים לצרף את הבאים מבחוץ (מהלך של רוכלת העמים), ואם נאמר שאין הרחוב מכוון ר"ל שאין לנו צירוף ס"ר של הבאים מבחוץ, א"כ זה אותו הצד של הספיקא השני. או שכונת רש"י שרק צריכים מכוונות במקום שיש חומה וכשמות לשון השו"ע ס' שמ"ה סע' ז'. והנה אצלנו אין חומת העיר. ובר מן דין יש צדדים שעיקום קטן עדיין נחשב מפולש ובפרט ברחובות רחבת ידים שאין שום עיכוב בשימוש הרחוב ע"י עיקום הקל. ועוד הלא הב"י מביא הריב"ש שאפי' עיקום כמין ד' עדיין נחשב מפולש. הגם ששיטת המאירי בבית הבחירה עירובין דף ו. היא שצריכים "שני ראשין מכוונים זה כנגד זה לפתח זה בלא שום עיקום" הוא לכאורה ס"ל כן בלי תנאי של ס"ר, ואפשר שסברתו שבכה"ג אינו דומה לדיגלי מדבר, מ"מ זהו כבר דעת יחידאה ויש לדון הרבה אם זה במשקל של ס"ם.

ובר מן דין רואים היטיב שבאמת הבה"ל הס' שס"ד סע' ב' הולך במהלך כזה ליישב מנהג העולם, אולם משקל הדיעות של הבה"ל הוא כי בזמן שיש ס"ר מצויין בעיר, הוא חשש ס"ר כ"כ חזק, שוב אינו מסכים עוד לצרף הצד שלא אתי רבים ולכן מהני צוה"פ לדעת המ"מ בהרמב"ם [והוא גם דעת שו"ע הגר"ז] לצד להקל. והיכים הגר"מ רוזנר שליט"א איתי בזה.

והרב הנ"ל חוסיף עוד ראיות, למשל תשובת הגר"ח מוולוז'ין שהגם שמביא ספיקא של שיטת הרמב"ן בעיר של יחיד שאינה נעשית רה"ר, וא"כ הרחובות שהם ברשות הצר מרוסיה אינן רה"ר, מ"מ לא סמך על צד זה מדין ס"ם.

אניני רגיל בהוראות של ס"ם, אולם נראה לי כי אין זה פסק לכתחילה לרבים. וזכרני מימי בחורתי שהיתי בן בית אצל הרה"ג ר' דניאל לוי זצ"ל ופעם עמד שם על הפרק שאלה לענין ה-Kosher food in the airplanes שהוא היה עליו הרב המכשיר. ואמר לי הרב זצ"ל שקיבל פסק מרבו בעל אגרת משה, שבנוגע לפסק של רבים לא יכולים לסמוך על הכרעות אפילו הם מוסכמים אצל עצמו, וצריכים לתקן הדבר באופן חידוע לנו ששאר גדולי הוראה יסכימו על זה. ועוד אם נתפוס זה כמהלך לכתחילה, יש לסגור המ"ב בהילכות עירובין כי רוב הדינים שלו הם ס"ם בדרבנן, טענה כעין זו שמעתי מהג' ר' דוד העללר זצ"ל.

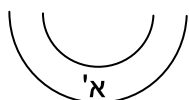
ד. בנוגע לתוס' הרא"ש ריש פרק עושין פסין

ע' בקונטרס סוף הגאון יעקב דפוס חדש הערה השלישית, בענין פרצה יותר מי'.

הדו"ש מצפה לתשובתו והיודע בעצמו שאינו בא למקצת מעלת תורתו ד.צ.ה

תשובת הג' ר' שליט"א בנוגע לרשות המתעגל (אות ב)

לכבוד ידידי אחד"ש כראוי

(א) אם הבנתי כראוי למדתי דבר חדש והוא דעגול לא נעשה רשה"י, דהיינו כזה דאפי' העומד במקום א' אינו תוך רשה"י.

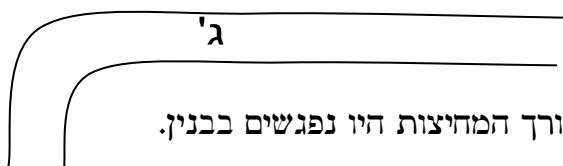
דמקום המצוין ב' אינו תוך רשה"י.

והאם גם כה"ג הדין כן

ולולי דברי כת"ר היה נלענ"ד
מחיצות מג' רוחות. וא"כ לכאורה ה"ה בציור א' [ויש מקום לומר דבציור א' יש לו ד' מחיצות].

(ב) ואפי' נימא דבציור א' הנ"ל אינו רשה"י אבל יש מקום לומר דבציור כזה שפיר נחשב מקום ג' לרשה"י דלפי אורך המחיצות נחשב שבסופו כסתימה להאורך.

ועפ"ז חשבתי ש. Bury New Rd. יש לו מחיצה ג' היות שכשנכנס לעיר אם היו ממשיכים כפי משך אורך המחיצות היו נפגשים בבנין.

נא להבנני דעת תורה בהנ"ל דו"ש בידידות והוקרה

מכתב ב'

לכבוד הרב הג' ר' שליט"א

מאוד שמחתי בלבי שכבוד תורתו ממשיך לעיין בדברי ואסכם הדברים שיצאו ע"י פילפול עם הרב הג' ר' מאיר רוזנר שליט"א בענין זה, וכל השגות תלויין בי ולא בו.

ציור א' וב' שלכם הם ב' סוגיות נפרדות כמו שמבואר מדבריהם שבאופן ב' פשיטא לכם שהוא עומד ברה"י.

ונבאר למה הם ב' סוגיות ואח"כ נבוא אל הפרטים.

בציור ב' דנין על מנין מחיצות בעיגול. בציור א' דנין על עומ"ר בעיגול וה"ה בציור ג'.

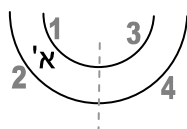
לענין מנין מחיצות בעיגול הכלל, כי עיגול שלם הם ד' מחיצות, א"כ חצי עיגול הם ב' מחיצות. השוה זאת לדיברי החז"א סוף ס' י' בציור גם ועיגול, שנשאר בצ"ע אם לדונו כב' או כג' מחיצות.

אם ממשיך העיגול יותר על חצי, לכאורה הם כבר ג' מחיצות.

בציור א' יש לפום רהיטא ד' מחיצות כדבריהם.

אולם יש לצדד כי לעומד במקום א' מסולק מחיצה 4 ע"י 3

וגם 3 אינו גודר שם ומסולק ע"י 1. א"כ יש לאדם העומד באיזה

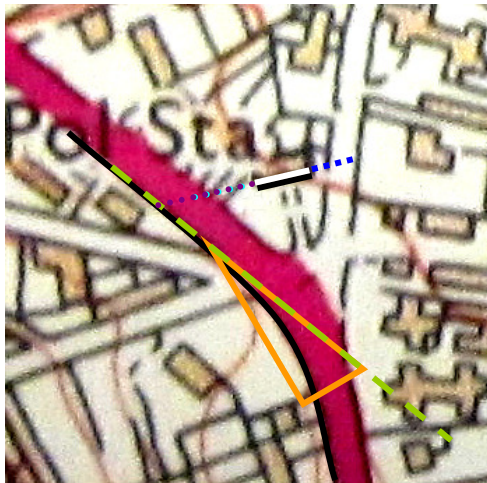

מקום ברחוב זו רק ב' מחיצות.

מעתה יש לדון על העיצה לסתום את המקום ע"י עומ"ר כנ"ל בחז"א ס' ס"ה ס"ק ה' במבוי עקום, שלכאורה יש גם שם היתר ע"י עומ"ר. בזה היחליט החז"א דברחוב שיש לה בקיעה בעקמומיתה, א"א לדון על עומ"ר. ויש לבאר דבריו בב' אופנים או (1) שהידשו חז"ל במבוי עקום שעומ"ר נסתלק ע"י בקיעה (סברא זו לבית אפרים, שהובא לעיל במכתב א' אות א' לענין ירושלים, מן התורה. אולם להחז"א נראה אין דין בקיעה מבטלת עומ"ר, וצ"ת בזה) או י"ל

(2) שבכלל אין מקום אחיזה לדון בעומ"ר במקום עגול.

דהגם שלענין מנין מחיצות אנו מחלקים החצי עיגול לשתיים, מ"מ לענין עומ"ר אנו צריכים אחיזה בחוש ואדרבה מהלך הכותל אומר שאין אחיזה. ואפשר שהדבר תלוי בשיעור תל המתלקט וזה כונת המוצאי לאור של החז"א כשמציין בסוף ס' ע"ד להא דסוף ס' ע"ג, דוק ותשכח. וא"כ ודאי עד שיעור תל מתלקט אין לדון אפ' כב' כתלים.

In reality the angle of Bury New Road in all places is less than 25^0 as shown by the green line which shows the עומ"ר and the orange triangle which shows the 25^0

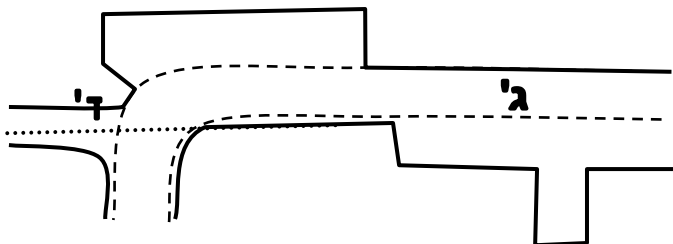
In the corner by the old Police Station the right hand wall opens into Park road where we have no עומ"ר across.

The only עומד there is the light blue line.

The bends on further up on B.N.R. are even shallower not even reaching 20^0

לענין ציור ג' בזה כיון כבוד תורתו לדברי החז"א (ס' ע"ב ס"ק ה') שהבאתי לעיל בחלק שו"ת, בשאלה 6. בענין פרצות המתקצרות. תוכן הדברים שיש לדון על כותל רביעית אפ' היא משמשת ב' רוחות לפי תנאי המקום, ולקבוע שהיא תשמש לרוח אחת. וע' שם שכתבתי שם לענין להשתמש בזה למעשה בשם הג' ר' מאיר רוזנר שליט"א שתוך השטח קשה להביא את דברי חז"א אלו. כי אין מהלך מחיצות ברור.

ונמחיש דבריו בנידון דידן. כשבאים לדון על המקום באמת, נשתנו המחיצות הרבה ממהלך הרחוב כי כמה חצירות אין להם כותל גבוה י' וא"כ צורת המקום יכול להיות שהיא ככה.

ומי קובע עכשיו מהלך העומ"ר, וודאי נשאר לנו רק לסמוך על התנאים המקובלים לדון על כל כותל וכותל.

ובמציאות נפגש העומ"ר הנדמה הרבה

פעמים תוך אויר של כניסה או רחוב או אפילו

פרצה קטנה ושוב הוה עומ"ר לאויר שלא אמרינן (מצוין ד').

ואגב אצרף לכם מפה של העירוה העיר אודססא שעליו פסק הדברי מלכיאל לצרף
הצד של אינו מכוון. ועיין בה כי ממש אין שום רחוב ישרה במרכז העיר.
וכן שמעתי היה המצב בוורשא, שגם סמכו על היתר של אינו מכוון. (ולא היה לי
אפשרות לבדוק)

הדו"ש ומחכה לתשובתו ד.צ. האוסמן

דעת הגאון רבי בנימין זאב קויפמאן שליט"א בענין העירוב בעירנו

בס"ד

הגני בזה להביע דעתי על אשר נשאלתי בענין העירוב שעומדים להקים בעירנו ידוע דלתקן עירוב בעיר גדולה כמו "מגשסת"ר" יש כמה חששות וספיקות חמורות, ומי אשר יכול להכריע בענין זה להקל לטלטל בחשש חילול שבת, ואם שישנם שאומרים ששייך לעשות עירוב באופנים מיוחדים, אבל כבר נמנעו גדולי הרבנים פה במדינת ענגלאנד ובמדינות אחרות מאז ומקדם מלעשות עירוב בעיירות גדולות, וגם היתה זו דעת רוב גדולי התורה ועמודי ההוראה בדור שלפנינו

והנה אם כי לא נפל בחלקי להיות ממורי הוראה בעיר זו, עם כל זאת בתור יחיד מצאתי חובה בנפשי לברר דעתי להציבור שלנו החרדים שלא לסמוך על זה, ושלא להכניס א"ע בחשש חילול שבת ח"ו

ויהי רצון שבזכות שמירת שבת כהלכתה נזכה לחיים טובים ולשלום ונהורא מעליא וזרעא חיא וקימא ולסייעתא דשמיא והצלחה בכל הענינים

ה'תשס"ב
בנימין זאב קויפמאן שליט"א

שליט"א Rabbi B Z W Kaufman Free translation of the letter from on the עירוב in our city:

I hereby want to express my opinion in response to what I have been asked concerning the עירוב that they are in the process of setting up in our city.

It is known that making an עירוב in a large city like Manchester involves a number of serious concerns and doubts, and who can decide to be lenient and permit carrying when there is such a serious risk of desecrating the שבת.

Even though there are opinions that maintain that it is possible to make an עירוב subject to particular conditions, in the past, the גדולי הרבנים here in England and in other countries, refrained from doing so in large cities. This was also the opinion of the majority of גדולי תורה and authorities of פסק in previous generations.

Albeit that לא נפל בחלקי to be one of the פוסקים in this city, I Feel myself obligated as an individual to clarify my opinion to our ציבור החרדי not to rely on this עירוב so as not to risk desecrating שבת חס ושלום.

ויהי רצון.....

לבקשת הראש הכולל שליט"א אנו מציגים את זה בבהמ"ד ברשות מורנו הרב דבית מדרשינו שליט"א

Rabbi M. C. E. Padwa

Principal Rabbinical Authority
of the
Union of Orthodox Hebrew Congregations
58 Filey Avenue, London N16 6JJ

משה חיים אפרים פדווא

אב"ד דהתאחדות קהלות החרדים
לונדון תע"א

ב"ה כ' שבט תשנ"ב

כבוד הרבנים הגאונים יושבי על מדין בעיר מאנשעסטער
אחד בשם השל' יבורך
מחתי היק מילוי השל' כשעל.
קבלתי מכתבכם ונודעתי מה שרציתם לתקן עירוב בעירכם
וכבר ביארתי כמה וכמה פקפוקים גדולים שיש בהעירוב
וכן העידו לי רבנים מפה המתמחים מאד בדיני עירובין ואשרו לי שאכן יש חששות גדולות על
העירוב, וחזן מזה ההשגחה על העירוב הוא דבר קשה מאד וכרוך בהוצאה גדולה, ובדאי במשך הזמן יבואו
ח"ו למכשולות בחילול שבת, וכבר הוסכם ע"י גדולי הדור שאין לעשות עירוב בעיירות הגדולות כל
כך כעירכם, וזו היתה ג"כ דעת אמו"ר הגאון זצ"ל
ועל כן ודאי החובה עליכם לעשות מה שביכולתכם שלא יצא הדבר לפועל
וזכות שמירת שבת כהלכתה יעמוד לכם להתברך בכל מילי דמיטב, וד' יהי בעזרכם ובכל אשר תפנו תצליחו
ידיכם הדוש"ת, משה חיים אפרים פדווא

שלח חיים מנחם פדווא

כבוד הרבנים הגאונים יושבי על מדין בעיר מאנשעסטער מל אחד בשמו הטוב יבורך

אחרי דרך מבוא השל' כמשפט

קבלתי מכתבכם אודות מה שרציתם לתקן עירוב בעירכם וכבר בארתם כמה וכמה פקפוקים גדולים שיש
בהעירוב וכן העידו לי רבנים מפה המתמחים מאד בדיני עירובין ואשרו לי שאכן יש חששות גדולות על
העירוב, וחזן מזה ההשגחה על העירוב הוא דבר קשה מאד וכרוך בהוצאה גדולה, ובדאי במשך הזמן יבואו
ח"ו למכשולות בחילול שבת, וכבר הוסכם ע"י גדולי הדור שאין לעשות עירוב בעיירות הגדולות כל
כך כעירכם, וזו היתה ג"כ דעת אמו"ר הגאון זצ"ל

ועל כן ודאי החובה עליכם לעשות מה שביכולתכם שלא יצא הדבר לפועל

וזכות שמירת שבת כהלכתה יעמוד לכם להתברך בכל מילי דמיטב, וד' יהי בעזרכם ובכל אשר תפנו תצליחו
ידיכם הדוש"ת, משה חיים אפרים פדווא

בית המדרש - זכרון משה

ע"ש הר"ר משה יוסף בן שמעיהו ז"ל רייכמאן

שלמה אליהו מילר
רה"כ ואב"ד דכולל טאראנטא

בס"ד כ"א טבת תשע"ד לפ"ק

לכבוד ידידי הרב הגאון ר' אביגדור ראטה שליט"א

אחד"שהט, הנה מה ששאל מע"כ ממני דעתי בענין היתר עירוב בעיר גדולה מנטשעסטר הנה בכל עירות גדולות ובפרט בעירות שיש בהן ששים רבוא יש פקפוקים גדולים וידוע שהחזו"א היה מחמיר מאד לשומעי לקחו שלא לשאת אף בבני ברק. ובעיר גדולה כמנטשעסטר שיש בה ס"ר י"ל דברחובות הגדולים כמו A56 הנמסר לצורך הילוך של כל בני העיר הוי רה"ר לכל הדעות וכבר האריכו בזה המפרשים ואף שבכל צד יש צדדים להקל או להחמיר, וכבר כתוב בקונטרס הליכות עולם שיצא לאור ע"י אחד מלומדי הכולל בטאראנטא בסי' ה' שם דהיתרא של החזו"א תלוי בד' נקודות שיש חולקים הרבה עליהם ע"ש בקונטרס הנ"ל, אשר ע"כ נכון מאוד שבני תורה יחמירו לעצמם שלא לסמוך על העירוב.

ובעירנו טאראנטא רוב העיר היו מטלטלים ע"י עירוב שה' ודאי פסול ע"כ הוצרכו לתקן עירוב, ואע"פ כן פרסמתי שבני תורה לא יסמכו על העירוב פה אף שאני בעצמי טרחתי לעשותה ומסרתי לאחד מחברי הכולל להיות הרב המכשיר של העירוב.

ובעיר גדולה מלבד הבעיא של רה"ר יש הרבה פעמים עוד דיונים מדין שכירת רשות ועוד שאלות. ולהזכיר דבר קטן שהעולם מקילים אבל יש בעיא גדולה, היינו דנוהגין לזכות העירוב לכל הדריס ולכל שעתידים לבא לדור בעיר, אולם זה לא יהני לנכרי שנתגייר באמצע השנה דאין זכי' לעכו"ם ומש"כ הערה"ש צד היתר בזה צע"ג בדברין ואכמ"ל.

על כן כל בני תורה שיחמירו על עצמם ולא יסמכו להקל תבא עליהם ברכת שבת ושכרם הרבה מאוד.

שלמה מילר

קובץ

אורח חיים סימן לג-לד

תשובות

לא

סימן לד

עירוב במקומות שיש שם גויים או אינם מודים בעירוב

ואם בירושלים יש ס' ריבוא

בס"ד. תמוז תשס"ז

רחש לבו של איש חסד תומך תורה ולומדיה שיחי' לסייע סיוע של ממש לתקן את העירוב הכללי פעיה"ק — אשר כפי שנמסר לי צריך להשקיע בו ולשפרו.

וזאת למודעי כי — גם אם העירוב נעשה כתיקונו חרי במקומות שדר גוי או מי שאינו מודה בעירוב בעינין שכירות משר העיר שבידו להיכנס בבית התושבים והאידנא ליכא — ומשום כך רבים מיראי ד' מחמירים שלא לסמוך על העירוב המקיף את העיר.

אמנם הגינת ורדים (או"ח כלל ג' סי' כב) דן בשכירות הנעשה משר העיר, וציין דבזמן הזה עצם חובת השכירות קיל טפי וז"ל ואגב אורחין למדנו להוסיף קולא על קולא בענין השכירות יעוי"ש. ובבית מאיר (סי' פ"ב) הביא סברא להקל בשכירות בזמן הזה

אך סיים וז"ל "חלילה לי להקל במקום שכל הפוסקים סותמים ומחמירים" — ואפילו הכי הנהיגו גדולי ירושלים ת"ו לעשות עירוב צורת הפתח שלא יבוא המון עם לטלטל בלא עירוב כלל.

(עוד יש לדון בעצם הדבר אם יש בירושלים ששים ריבוא דאז אף לשיטת רש"י אי אפשר להקל ולטלטל על סמך עירוב צורת הפתח).

לכן מצוה גדולה לתמוך בתיקון ושיפור העירוב הנ"ל הנמצא בפיקוח הרה"ג... שליט"א אשר יעשה ע"י הרה"ג... הנ"ל ומומחים בעשיית עירובין העובדים תחת הרה"ג... שליט"א, ועמו הרה"ר... הי"ו.

וזכות המצוה תעמוד למסייעים לחזק שמירת שבת — להתברך ממקור הברכה.

בברכת התורה

יוסף שלו' אלישיב

חרב מאיר רזנר
רו"כ מיר - מודיעין עילית
מו"צ בשכונת עזרת תורה
מח"ס חכמת הלב - עירובין.
ירושלים תובב"א

א. ראיתי את תשובתו המקיפה של הגאון מוהר"ר מנחם מ. קוביצ' שליט"א בענין עשיית עירוב בעיר מנשסטור, וכל הדברים שהובאו שם בשמי הם נכונים ומדויקים.

ב. ראיתי את הדפים שפרסם הר"ר הי"ו בענין עשיית העירוב בעיר מנשסטור, ומתוך הדברים הכתובים שם ברור מעל כל ספק שאין לסמוך על עירוב הנעשה בעיר זו במתכונת זו ע"י מתקני עירוב אלו.

הנסיון לדמות את העירוב במנשסטור לעירוב בירושלים הוא דמגוגיה זולה.

ג. מה שכתב מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל במכתבו מתמוז תשס"ז, – שבעיר שיש בה ס' ריבוא, אף לשיטת רש"י א"א לחקל ולטלטל על סמך עירוב צוה"כ. – שמעתי מפי הגרי"ש זצ"ל שבכלל זה גם עירוב של מחיצות עומד מרובה על הפרוץ וצוה"פ, שגם בזה א"א לחקל ולטלטל בכח"ג, ומה שכתב "על סמך עירוב צוה"פ" כוונתו לאפוקי שאם רה"ר תוקנה ע"י דלתות חננעלות בלילה, שאז מותר לטלטל כמבואר בשו"ע בסי' שס"ד ס"ב.

ד. מה שכתב מרן הגר"נ קרליץ שליט"א במכתבו מאדר ב' תשס"ח – שבעיר שיש בה ס' ריבוא בזה נמנעו מעולם מלתקן עירוב, עכ"ל, חייתי נוכח בזמן כתיבת המכתב ודנתי עמו על הפרטים שנזכרו במכתב, ואני מעיד שדברים אלו נאמרו גם בעירוב של עומד מרובה וצורת הפתח שחזכיר לעיל במכתב. וכן הורה לי כמה פעמים שבע"י שיש בה חשש ס' ריבוא יש להוציא מהעירוב את כל הכבישים העירוניים שעיקר שימושם עבור העיר.

חכ"ו זמן קדושת שבת קדש זמון העדף, וזהו אמת, וזמנו אף יקרה אמת.

לשיר רוצני.

תשובת הגאון החסיד אור העולם
מרנא רבינו חיים מוולאזין זיע"א

בענין רשות הרבים ובענין ריעותא במוח ובדיקת הראשים

והג"א בסוגי' דכילד מערבין דרך רה"ר, מכל מקום אין דין זה מוסכם מכל הפוסקים, ובדרבנן קי"ל כריב"ק ע"ז ד"ו דהלך אחר המיקל. ובמדינותנו שהמבואות רחבין י"ו אמה, אם הוא סרטיא, ודאי גם לדעת רש"י צ"ע דלמות.

ויש מקום להמליך קצת צרוב העיירות השייכים לאדון העיר יחיד, מהא דמסקינן דף ק"ב צבילי בית גלגול קאמרת כו' מסרה ליחיד, וידוע דעת מרביתנו דס"ל דכל היכא דמסור ליחיד לא הוי רה"ר אף אי ניחא תשמישמי'. ודקדוק החוס' שם אינו מוכרח כ"כ. וגם זה הוא דוחק גדול לסמוך ע"ז למעשה, וצפרט לצרף כמה קולות. ובמבואות שדרך המלך עוברת בהם, אפשר מקום להחיר ע"י צורת הפתח.

☆

ובענין הריעותא שנתחדש בצמיחת קרנות הבהמות לתוך המוח, ודאי היכא דשכיח הריעותא צ"ע בדיקה. ולפי מכתבו אי אפשר להתצרר ע"י בדיקה והוא כעין מים הנמצאים בראשי כבשים בזמן דשכיחא מילתא.

ומעודי הנהגתי במקומי לצדוק הראשים, וכן המנהג בכמה קהלות, ומה נעשה אשר בכמה מקומות סומכין עלי וגשענים על המיקל המגיד להם שכן המנהג מקדש להשליכם, כעדות הבה"י, ומכל מקום הואיל והבדיקה היא מדרבנן לא חמיר מנאצדה הריאה. כו'

אשר כתב שגם לדעת רש"י ו"ל דמזריך ס' ריבוא למהוי רשות הרבים, היינו צפלטיא דוקא, אבל סרטיא הוי רה"ר לעולם, יפה כיון והוא פשוט וצרור בדברי רש"י ו"ל. וזוה נסתלקו רוב הראיות שהביא מעלתו נגד המזריכים בקיעת ששים רבוא. (ואיזה ראיות מסתלקים, ע"י דיחוי דהתם ה' בקיעת ס' ריבוא ע"י ריבוי נכרים שהיו שם).

ואשר כתב שהמטלטלים במבואות שבהם דרך הרבים עוברת ע"י צורת הפתח עוצרים על איסור דאורייתא, אזיל לשיטתי' שתופס לעיקר, דעת המלחמות בסוגי' דדרך הרבים מפסקתן. אבל לשיטת החוס' שם ובכמה דוכתי קי"ל כרבנן דסגי בשם ד' מחיצות. ואפילו לעומדים באמצע הפילוש דליכא מכל הצדדים אלא צה"פ, לא הוי רשות הרבים לרבנן, מכל שכן היכא דאיכא שני מחיצות גמורות ומשני צדדים צורת הפתח ודאי נפיק ל' מאיסור דאורייתא לשיטת החוס'. ומה שיש לדקדק בזה בסוגי' דהכשרו בלחי הזורק לחוכו חייב דף י"ב, אין ראוני להאריך ותן לחכם ויחכם ויבין מדעתו. וכן בסוגי' דנעץ ב' קונדסין דף י"א ובחוס' שם.

ועל המנהג אין לתמוה כל כך, כי אבותינו היו צרפת אשר שם לא היו מבואותיהן רחבים י"ו אמה כמבואר, ועם היות שיפה כיון מעלתו נדעת כמה פוסקים, דבאמת סברי כהסמ"ק

סקירה בסדר המשא ומתן שבין ההרים הגדולים טא

תחילת דברי המשכנות יעקב

המשכנות יעקב נשאל במה שנהגו לתקן העיירות ע"י צורת הפתח אי שפיר עבדי או לא, והוא יצא לדון שלא לערב אלא בדלתות נעולות בלילה, וערך קונטרס ע"ז אשר שלחו להגאון בעל בית אפרים, והוא סי' ק"כ בשו"ת משכנות יעקב.

והנה נימוקיו להחמיר סובבים הולכים על ד' יסודות:

- (א) קיי"ל כר' יוחנן (עירובין דף כב.) דאתו רבים ומבטלי מחיצות, ולהכי לא מהני חומה סביב העיר לשוויה רשות היחיד,
- (ב) רוב ראשונים סברי דאיכא רשות הרבים דאורייתא אפי' בלא ס' רבוא בוקעין בו, וא"כ אפי' עיירות קטנות הוו רשות הרבים דאורייתא,
- (ג) אפי' להמצריכים ס' רבוא לרשות הרבים דאורייתא כתב הריטב"א (דף נט.) דאין צריך לזה ס' רבוא בוקעין בו בכל יום ממש, אלא כל שמופקר לס' רבוא, ולפ"ז הרבה עיירות הוו רה"ר דאורייתא לכו"ע כיון שדרך המלך עוברת בהן והיא מופקרת לס' רבוא.
- (ד) אפי' עיירות שאינם רה"ר דאורייתא נמי לא מיערבי בצוה"פ, דהא דאתו רבים ומבטלי מחיצות אינו ברה"ר דאורייתא דוקא, אלא אף בכרמלית.

תשובת הבית אפרים

הבית אפרים השיב ע"ז והיא לו נדפסה בסי' כ"ו, והוא לא הסכים לקבל כל ד' הנקודות הנ"ל, דהיינו:

- (א) דעתו דקיי"ל כרבנן דר' יהודה (דף כב.) וכו' אלעזר (דף כ.) דלא אתו רבים ומבטלי מחיצות החומה או הבתים שסביב העיר,
- (ב) מדחה דברי המשכנ"י בדעת הרבה ראשונים, ומסכם דרוב ראשונים מסכימים דבלא ס' רבוא ליכא רשות הרבים דאורייתא וכוותיהו קיי"ל,
- (ג) מפרש כוונת הריטב"א הנ"ל באופן דמסכים דרוב עיירות אינם רה"ר דאורייתא,
- (ד) סובר דלכו"ע בלא רה"ר דאורייתא ליכא דין אתו רבים ומבטלי מחיצה.

ולפ"ז מסיק הבית אפרים להקל לערב בלא דלתות, לא מבעיא היכא דאיכא חומה ואיכא מחיצות דלא מתבטלי ע"י בקיעת הרבים, אלא אפי' היכא דליכא חומה, מ"מ כיון דאין כאן רה"ר דאורייתא א"כ סגי בצורת הפתח גרידא.

תשובה שנית של המשכנות יעקב, והשגת הבית אפרים

המשכנות יעקב בסי' קכ"א חזר והחזיק בטברותיו הראשונות בכל ד' נקודות הנ"ל, והוסיף עוד לדון דפירצה יותר מעשר פוסלת את המחיצה מדאורייתא.

והבית אפרים בסי' כ"ז אחר שהחזיק בדבריו הראשונים דקיי"ל דלא אתו רבים ומבטלי מחיצה, נתפלא על מה שתפס המשכנות יעקב דפירצה יותר מעשר פוסלת מדאורייתא, ומסיק דכל פירצה שבעולם אינה פוסלת אלא מדרבנן כל כמה דלא יצא מכלל עומד מרובה על הפרץ.

דברי המשכנות יעקב בתשובה שלישית

חזר המשכנות יעקב והשיב בסי' קכ"ב ותמה על הבית אפרים שהבין בכוונתו דרצה לפסול פירצה יותר מעשר אפי' היכא שחזר ותיקנו בצורת הפתח משום דהצוה"פ מתבטל אח"כ ע"י בקיעת רבים וחזר הפירצה למקומו, דודאי אינו כן אלא דצוה"פ במקום הפירצה לא משום כח צוה"פ גרידא הוא דמהני, אלא משום דמועיל לתקן הפירצה ולהחזיר כח העומד מרובה למקומו, ועומד מרובה כחו יפה שלא להתבטל ע"י בקיעת רבים אליכא דרבנן דר' יהודה דאליהם להו שם ד' מחיצות.

גם הוסיף המשכנות יעקב בתשובה זו להוכיח עוד כהרבה מדבריו הראשונים. ואנחנו לא נדע תשובה מהבית אפרים על תשובה השלישית הזאת.